

श्री पार्श्वनाथाय नमः

॥ ॐ ॥

श्री जीवदया उपर.

Regno 45

हरिबल मच्छीनी कथा.

मझायो सहित.

कथापि :

— २२ —

प्रातः स्मरणीय पृथ्वीराट् गुरुणीजी महागजश्री
मगनश्रीजी महागजना स्मरणार्थ.

तेमनी मुख्य मुनिहित शिष्या मानश्रीजी तथा
चतुश्रीजी महागजना सदुपदेशार्थी
चतुर्विध मयना उपयोग मारु

छपावी प्रसिद्ध करनार.

खंभात निवासि

मास्तर उमेदचंद रायचंद,

मु. अमदावाद ठे. पांजरा पोळ.

श्री सूर्यप्रकाश प्रिन्टींग प्रेस कालुपर टंकशाळ-अमदावाद.
पटेल मूळचंदभाई श्रीकमलाले छापी.

संवत् १९८२ वीर निर्वाण सं. २४५२ सने १९२६
आवृत्ति १ ली प्रत ७५०

कीमत ०-४-०

૧૨૭૪૪
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૭૪૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રસિકા મંદિરોની રૂઢી

વિષય ૪ - ૩

श्री पार्श्वनाथाय नमः

१२७४४

॥ ॐ ॥

श्री जीवदया उपर.

हरिवल मच्छीनी कथा.

सझायो सहित.

— २२ —

प्रातः स्मरणीय पूज्यपाद गुरुणीजी महाराजश्री
मगनश्रीजी महाराजना स्मरणाथ.

तेमनी मुख्य सुविहित शिष्या मानश्रीजी तथा
चतुरश्रीजी महाराजना सदुपदेशथी
चतुर्विध संघना उपयोग साह

छात्री प्रसिद्ध करनार
खभात निवासि
मास्तर उमदचंद रायचंद.
मु. अमदावाद ठे. पांजरा पोळ.

धी सूर्यप्रकाश प्रिन्टींग प्रेस कालुपर टंकशाळ-अमदावाद.
पटेल मूळचंदभाई श्रीकमलाले छापी.

संवत् १९८२

वीर निर्वाण सं. २४५२

सने १९२६

आवृत्ति १ ली

प्रत ७५०

कीमत ० ४-०

અર્હન્તો ભગવન્ત ઇન્દ્રમહિતા સિદ્ધાશ્વ સિદ્ધિસ્થિતાઃ,
 આચાર્યા જિનશાસનોન્નતિકરાઃ પૂજ્યા ઉપાધ્યાયકાઃ ।
 શ્રી સિદ્ધાન્તસુપાઠકા મુનિવરા રત્નત્રયારાધકાઃ,
 પશ્ચૈ તે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં કુર્વન્તુ વો મઙ્ગલમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ—અરિહન્ત ભગવાન ઇન્દ્રથી પૂજાપ્તા છે, સિદ્ધો મોક્ષમાં રહેલા છે, આચાર્ય મહારાજ જિનશાસનની ઉન્નતિ કરનારા છે. ઉપાધ્યાયજી પૂજ્ય છે, શ્રી સિદ્ધાન્તનો સારો રીતે અભ્યાસ કરનાર (જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રૂપ) ત્રણ રત્નના આરાધક મુનિવરો છે. એ પાંચે પરમેષ્ઠિ હમેશાં તમારું કલ્યાણ કરો.

સકલ કુશલવલ્લી પુષ્કરાવર્તમેઘા,
 દુરિતતિમિરભાનુઃ કલ્પવક્ષોપમાનઃ ।
 ભવજલનિધિપોતઃ સર્વસમ્પત્તિહેતુઃ,

સ ભવતુ સતતં વઃ શ્રેયસે શાન્તિનાથઃ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ—(શાન્તિનાથ મહારાજ કેવા છે તે કહે છે) સંપૂર્ણ કલ્યાણ રૂપ વેલીને માટે પુષ્કરાવર્ત મેઘ સમાન છે, વઢી પાપરૂપી અંધકારને દૂર કરવાને સૂર્ય સમાન છે, કલ્પવૃક્ષની ઉપમાવાળા છે, સંસારરૂપી સમુદ્રમાં વહાણ સમાન છે, સર્વે સંપત્તિના હેતુ છે એવા શાન્તિનાથ ભગવાન નિરંતર-મારા કલ્યાણ માટે થાઓ. ૨.

પ્રસ્તાવના.

સુજ્ઞ જૈનબંધુઓ અને બહેનો,

આ નાનકડા પુસ્તકની પ્રસ્તાવનાની જરૂર હોયજ નહીં. પરંતુ આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધિમાં કેમ આવ્યું તે જણાવવાની રાસ જરૂર હોવાથી આ પ્રસ્તાવના રૂપે બે બોલ લખવા ધાર્યું છે. સુજ્ઞા બંધુઓ આ જૈનધર્મનું મૂલજ જીવદયા છે. દયાતો ઘણાઓ પાછે છે. પણ આ હરીબલ મચ્છી હતો જીવહીંસા કરવાનોજ જેને રાત દીવસ અભ્યાસજ છે તેવો એક હીંસક જીવ પણ પરમકૃપાલુ મુની મહારાજના ઉપદેશનું પાન કરીને જેને નીયમ લીધો અને તે સંપૂર્ણ ટેકથી સાચ-

વ્યો અને તેનું ફલ પળ તત્કાલ મલ્યું ત્રિગેરે હકીકત જાણવા જેવી છે. તો તે આ પુસ્તક આધ્યંત વાંચવાથી સ્વાત્રી થશે. આ પુસ્તક પરમપૂજ્ય સદ્ગન ગુરુનીજી મહારાજ શ્રી મગનશ્રીજીના સ્મરણાર્થે પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે. કારણકે તેમનો તેજ ઉપદેશ હતો તેઓ સાહેબનું ટુંક વૃત્તાંત નીચે મુજબ છે.

સદ્ગન ગુરુનીજી મહારાજ શ્રી મગનશ્રીજીનું ટુંક વૃત્તાંત.

આ ગુરુનીજી મહારાજનો જન્મ મારવાડમાં આવેલા જાવાલ ગામમાં થયો હતો તેઓ બાલપણથીજ ધર્મ ઉપર રાગી હતા. તેઓ સાહેબ ૩૦ વરસની નાની ઉમરમાં વૈદ્યવ્ય પામ્યા હતા. પછી તેઓ ગુરુ તથા ગુરુનીજી મહારાજનો સચોટ ઉપદેશ લાગવાથી વૈરાગ્ય પામ્યા અને ૩૦ વરસની નાની ઉમરમાં ઘણી ધામધુમ સાથે જાવાલમાંજ દિક્ષા લીધી પછી અનેક દેશ દેશાંતર વિચરી ઘણા જીવોને બોધ આપેલો છે તેના પરીણામે તેમની શિષ્યા પ્રશિષ્યામલીને— ૪૦-૫૦ સાધ્વીઓ તેમના સંઘાડામાંહાલ પળ વિચરે છે.

મારવાડ દેશમાં જો ધર્મનો ઉદ્ધાર કરનાર હોયતો આ ગુરુનીજીનોજ મોટો ઉપકાર છે મારવાડમાં પ્રથમ દિક્ષિત પળ આજ ગુરુનીજી છે કે જેના ઉપદેશથી ઘણા મારવાડીભાઈઓ તથા બ્હેનોને ભક્ત્યા ભક્ત્યનું સ્વરૂપ સમજાવી ધર્મ રાગી કરેલા છે. આ ગુરુનીજી મહારાજે દેશ મારવાડના જાવાલ ગામમાં સંવત ૧૯૭૯ ના અશાઢ વદ ૩ કાલ કર્યો હતો તેમના સ્મરણાર્થે તેમના ભક્તોનો સહાયતાથી આ નાનકડું પુસ્તક તેમજ એક બીજું પુષ્પ પ્રકરણમાલા નામનું મોટું પુસ્તક બહાર પડ્યું છે તેમાં તેમનું સવિસ્તર જીવન ચરિત્ર આપવા સાથે જે જે ભાઈઓ બ્હેનોએ આર્થિક મદદ કરેલી છે તેના મુબારક નામ પળ આપવામાં આવેલા છે. માટે વિશેષ જાણવાની ઇચ્છાવાલાએ તે પુસ્તક જોઈ લેવું. એજ સુજ્ઞેશુર્કીં બહુના.

સંવત ૧૯૮૨ ના
માહા સુદ ૫ ને
સોમવાર.

}

લી૦
પ્રસિદ્ધ કર્તા,

प्रातः स्मरणीय पूज्यपाद गुरुणीजी महाराजश्री
मगनश्रीजी.

जन्म संवत् १९०६

देवलोक पाम्या.

सं. १९७९

दिक्षा म १९३७

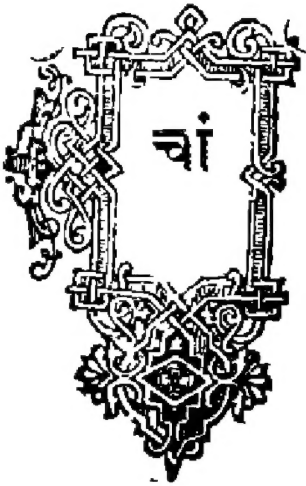
अशाढ वद ३

॥ श्रीमान् पूर्वाचार्य कृत ॥

श्री जैन कथा संग्रह.

७५ वृथा उपर.

हरीबल मच्छीनी कथा.

दी (रुपु) अने सुवर्णादिक लक्ष्मीए करी
विराजमान एवा कांचनपुर नगरमां, सर्व
वैरी राजाना सैन्यने त्रास पमाडनारो
वसंतसेन नामे राजा राज्य करतो हतो,
तेने इंद्राणीनारूपने जोते एवीवसं तसेना
नामे पटराणी हती; ते राजा राणीने कांइ पुत्रादिक न हो-
वाथी तेओ मानतां इच्छतां एकदा घणा मनोरथे गुणनुं
पात्र एवी वसंतश्री नामे पुत्री थइ. ते जुवान पुरुषना
मनने उन्मादनी करनारी जाणे ए वसंतरुतुनी मुर्तीजि
होय नहि !!! ते वसंतश्रीने योग्य वर तेनो पिता घ-
णोए जुए छे. तथापि मळतो नथी.

हवे एज नगरमां पृकृतिये भद्रक अने पाणीमां जाळ
नांखवामां निपुण एवो हरिबल नामे मच्छी रहेतो हतो
तेने अनार्यमां शिरदार अने परिणामे दुष्ट एवी सत्या

નામે ભાર્યા હતી તેનાથી હરિબલ સદાય બીહિતો ઉદ્દેગતા પામતો રહેતો, પરંતુ સુખ તો સ્વપનામાં પણ દેખતો નહીં.

કહ્યું છે કે:—

કુગ્રામવાસઃકુનરેંદ્રસેવા । કુભોજનંત્કોધમુખીચભાર્યા ॥
કન્યાવહુત્વંચદારિદ્રાતાચ । ષટ્કુજીવલોકેનરકાનિસંતિ ॥

અર્થ:-નઠારા ગામમાં વસવું, નઠારા રાજાની સેવામાં રહેવું, નઠારું ભોજન જમવું. અને ક્રોધાયમાન મોઢાવાળી સ્ત્રી તેમજ ધણી કન્યાઓની પ્રજા, અને દારિદ્ર એ છ આ મૃત્યુલોકને વિષે નર્ક સમાન છે.

• એકદા તે હરિબલે નદી કાંઠે કોઈ મુનિને દેખી નમસ્કાર કર્યો, મુનિએ. પુછ્યું હે ભદ્રે ! કાંઈ ધર્મ જાણે છે ? તે બોલ્યો:-મહાશય ! સ્વકુળાચાર તેજ ધર્મ છે, એમ હું જાણું છું, તે ઉપરાંત બીજો ધર્મ જાણતો નથી; તેથી તે ધર્મ એકાગ્રચિતે આરાધું છું. તે વારે મુનિયે કહ્યું-તે તો માત્ર વચનથી ધર્મ કહે છે, તેટલોજ ધર્મ તું માને છે, પણ એ ધર્મ નથી. કુલધર્મ તો કોને કહીએ ? તે તું સાંભલ:-હે ભદ્ર ! જૈનો પિતા દુર્ભાગી, દુરાચારી, દુર્વીનિત અને દાસપણું ઇત્યાદિકથી મહાનિંદિત એવો હીણો કુળાચાર સેવતો હોય, તે દીકરો છાંડે નહીં, તે શું જાણે છે ? ના ના ! એવો કુળાચાર તે ધર્મ ન જાણીશ. ધર્મ તો જીવદયાને કહીએ, જે માટે જીવને રાખવો. તેજ ધર્મ વાંછિત અર્થને આપનાર કલ્પવૃક્ષ સરખો છે. અને જે પ્રાણી જીવને જીવે છે, તે નિરંતર દુઃખની શ્રેણિને ભોગવે છે. એક જીવદયા તે અનેક દુઃખ શ્રેણીની ટાલનારી અને અનેક સુખશ્રેણીની આપના-

री छे; माटे जो तुं दुःखथी उद्दग पाम्यो होय, दुःख टालवुं वांछतो होय, अने सुख पामबानी अभिलाषा राखतो होय, तो हे धीवर! तुं जीवदया पाळवानो उद्यम कर. ते वार्ता सांभळी धीवरे प्रीति पामी मुनिने कहुं:-हे! स्वामिन्! दया तेज सत्य धर्म छे, पण मारुं मच्छीनुं कुळ छे माटे जेम रांकना घरमां भोजन न घटे, तेम धीवरना घरमां जीव दया केम घटे? मुनिए कहुं जो तुं सर्वथा न छांडी शके, तो मात्र तारी जाळमांजे पहेलो मत्स आवे, तेने तुं जीवतो मुकजे. जो तुं एटलो नियम रुडी रीते पाळीश तो, वडना अंकुरोने पाणी सींचवाथी जेम वडनो विस्तार थाय, तेम व्रत रूप वृक्ष पण रुडा भावरूप जळे सींचवाथी अनंत अतुल फळनो आपनार थशे. आवुं मुनिनुं वचन सांभळी ते नियम पाळवो सुलभ जाणी हरिबळे ते व्रत हर्षथी अंगीकार कर्युं.

पछी पोताना आत्माने कृतार्थ मानतो एवा हरिबळे नदीना ऊंडा जळमां जाळ नांखी. ते नांखतावेतज ते नियमनुं अतुल फल देखाडवा माटे एक मोटो मत्स जाळमां आव्यो. त्यारे लोभना समुहने रोकीने ते हरिबळे जेवामां ते मत्स जाळमां आव्यो, तेज समये पोतानो नियम राखवा ते मत्सने गळे एक कोडी बांधीने तेने जळमां नांखी दीयो. वळी जाळ नांखी के तरत तेज मत्स निर्भयपणे ते जाळमां आव्यो, तेने पण तेमज नांख्यो. एम जेटली जाळ नांखी, तेटली बार तेना तेज मत्सने आवतो जाणी ते स्थानकने छोडी दइ ते बीजे स्थानके जाळ नांखवा लाग्यो तो पण पाछो तेनो तेज

मत्स जाळमां आववा लाग्यो. एम स्थानक बदलतां बदलतां संध्याकाळ थइ तो पण तेनो तेज मत्स आववा लाग्यो; तो पण ते हरिवळने लगार पण पश्चाताप थयो नहीं अने पोतानो नियम द्रढ राखवा माटे आपदामां पण धीरता मुकी नहीं. सांझ समये ते मत्सने पाछो पाणीमां मुक्यो. त्यारे तेज मत्स मनुष्यनो वाणीए बोल्यो. -हे साहसिक ! त्वारा साहसथी हूं त्वारा उपर तुष्टमान थयो छुं, माटे वचन माग ते सांभळी हरिवळे विस्मय पामतां छतां ते मत्सने कह्युं के, तुं मत्स थइने मने शुं आपीश ? ते कहे. त्वारे मत्स बोल्यो-तुं मने मत्स न जाणीश, हूं लवण समुद्रनो अधिष्टायक देवता छुं. अहिं समय विचारीने त्वारा नियमनी द्रढ मर्यादा में दीठी, कारण के घणा जन तो व्रत लेताज नथी. अने केटलाएक ले छे, तो लेइने पाळता नथी; परंतु नियम लेइने जे बराबर पाळे, एवा त्वारा सरखा पुरुष तो ओछा छे ! माटे त्वारा नियमनी द्रढता देखीने हु तुष्टमान थयो छुं, तेथी तुं जे वरदान मागीश, ते हूं आपीश; एवं बोलवुं सांभळी हरिवळे हर्ष पामीने कह्युं:-हे देव ! ज्यारे मने कांइ पण आपदा पडे त्वारे तत्काळ तेमांथी मने तमे छोडावजो, हूं ए वचन मागुं छुं, देवता ते वात अंगीकार करी वरदान आपी अद्रव्य थइ गयो.

हवे ते हरिवळ मत्सना अलाभथी पोतानी स्त्रीथी बीहीतो छतो नगरनी बहार कोइ देवकुळमां आवी विचारवा लाग्यो के, म्हारे बे प्रकार शंका भरेलाथया, तेमां एक तो हूं धीवर छुं, बीजुं धीवर छतां मने वहेलुं निय-

मनुं फल मळ्युं ! ते कोनी पेठे ? तो के, जेम चक्रवर्ती प्रभाते डांगेर वावे, अने सांजे लणे, तेम मात्र एकज जीव उगार्याथी देवताए तुष्टमान थह वचन आप्युं, तो हवे सर्व जीवनी दया पाळुं तो वळी केदलुं फल प्राप्त थाय ?

माटे धन्यमां धन्य तेने के, सर्व जीवने उगारता हशे ! अरे ! धिक्कार हजो मने के निरंतर जीवने हणुं छुं जो कोइ उपाये म्हारी आजीविकानो निर्वाह थाय तो सुकृतनी नाश करनारी एवी हिंसाने विष लतानी पेठे हुं तत्काळ छांडुं. जेणे आ भवने विषे धर्मनुं फल दीठुं छे, अने प्रकृतिसे भद्रक छे तेवानुं कल्याण थाय छे.

हवे जेवामां एवी रीते हरिबल चिंतवे छे, तेवामां त्यां शुं आश्चर्य थयुं ते कहे छे.

एकदा राजानी पुत्री गोखने विषे बेठी हती, एवामां रूपे करीने जेणे इंद्रने जीत्यो छे एवो हरिबल नामें एक व्यवहारियानो पुत्र ते गोखनी नीचे चाल्यो जतो हतो, तेने देखी कुंवरीने तेना उपर राग उपन्यो, अने मनमां चिंतववाः लागी के, जो ए हरिबल म्हारो भर्त्तार थाय, तो म्हारां वांछित मनोरथ फळे ! एम विचारी तेणीए पोतानो मनोगत भावार्थ पत्रमां लखीने ते व्यवहारियो ज्यां चाल्यो जाय छे, त्यां ते पत्र नांख्यो. पत्रने पडतो देखीने ते व्यवहारियाना पुत्रे जेवुं उचुं जोयुं. तो त्यां ते कन्यानी द्रष्टिए द्रष्टि मळी पछी ते कन्या जे कामदेवनी स्त्री रतिज जाणे होय नही !! अथवा जाणे काम दिपावनारी औषधिज होय नहि !!! एवी दीठी पछी परस्पर बेहुने राग उपन्यो, अने मांहोमांहे संकेत पण कर्यो के,

કાઢીચૌદશને દિવસે આપણ બેહુએ મઢી જરૂર દુર દેશાં-
તર જવું અને કન્યાયે કહ્યું કે, હું કાઢીચૌદશની રાત્રે
દેવીના દર્શનનો મિષ લેહને દેવીના મંદિરમાં આવીશ,
તમે પણ ત્યાં આગઢ જહને રહેજો. એમ માંહોમાંહિ ઠ-
રાવ કર્યો.

પછી કામરાગે વિનિત શિષ્યની પેઠે જે કાંઈ કુંવ-
રીયે કહ્યું તે માનીને વ્યવહારિયાનો પુત્ર હરિવઢ પોતાને
ઘેર ગયો. પછી તેના સંકેતનો અને હરિવઢમચ્છીના નિ-
યમનો દિવસ એકજ આવ્યો. તે દીવસે હરિવઢમચ્છી
દેહેરામાં ચિંતાયે પીડયો છતો જહ સુતો છે.

હવે જે (મતિ) એટલે વુદ્ધિ તેપણ કર્મને અનુસારેજ
આવે છે. તે માટે તે વ્યવહારીપુત્ર હરિવઢ ચિંતવે છે કે,
એ કન્યા તો કામગ્રહથી ઘેલી થઈ છે, પણ હું કાંઈ તેવો
ઘેલો નથી. વઢી સ્ત્રી જાતે પ્રચ્છન્નકાર્યની કરનારી હોય
છે, અને રાત્રિ છે તે પણ પાપકાર્યની સહાયક છે. વઢી
આગઢ મને સુખ થશે તે કોળે દોઢું છે ? પણ હમણાં તો
હું અપરાધનો કરનાર થાઉં ! વઢી મારે માવાપનો વિયાગ
પણ થાય, તેમજ જો રાજાને સ્વર પડે તો મને મારી પણ
નાંખે ! એવી આશંકા ડપની તેથી જવાનો અમિલાષ તો
તેને ઘણો હતો, પણ મનમાં ભય આળી ઘેરજ બેસી રહ્યો,
ગયો નહિં જાતે વણિક છે, માટે બીકણ છે. કહ્યું છે કે:—

(આર્યાવૃત્તમ્)

સ્ત્રીજાતૌદાંભિકતા ! માલૂકતાભૂયસીવણિજાતૌ ॥
રોષઃ ક્ષત્રિયજાતૌ । દ્વિજજાતીસ્યાત્પુનર્લોભઃ ॥

अर्थ:-स्त्री जातिने विषे कपट भाव घणो होय, वणिक जातिने विषे भय घणो होय, क्षत्रिय जातिने विषे रोष घणो होय, अने ब्राह्मण जातिने विषे लोभ घणो होय.

माटे जे घणो बीकण होय, ते आ लोकनां सुख भोगवे नहीं अने परलोके आत्मानुं हित पण न करी शके तेमज एबुं भाग्य एनुं क्यांथी होय? जेनुं पुर्ण भाग्य तथा ते कन्या साथे पुर्व जन्मनो जेने संबंध हशे, ते ए कन्याने परणशे.

हवे ते कन्या पोतानुं कार्य साधवा माटे माता संगाथे कारमो कळह करीने जुदी रही. पछी ते संकेतने दिवसे जात जातनां रत्न, आभरण, अने वस्त्र इत्यादिक सारी सारी वस्तुओ लेइ घोडा उपर बेसीने दरवाजे आवी, अने प्रथम दरवानने मुंद्रिका रत्न आपी पोळ उघडावी. काळी-देवीने मंदिरे गइ; पछी निर्विघ्नपणे हर्ष पामी हरिवल्लने बोलावा लागी के, कोइ पुण्यवंत एवो हरिवल्ल इहां छे! देवीनी पेठे दिव्य अलंकारे भुषित अने तुरंगे बेठी एवी कन्यानां अमृत सरस्वां वचन कानमां पड्यां ते सांभळी ने हरिवल्लमच्छी हर्ष पाम्यो: अने विश्मयपूर्वक हर्षीत चित्ते दहेरामां रह्यो छतोज ते कन्याना संतोष निमित्ते हुंकार एवो शब्द बोल्यो ते हुंकार सांभळीने ते कन्या बोली:-हे ! स्वामिनाथ ! झट तैयार थइ आवो, आज देशांतर जवानो आपण बेउनो मनोरथ फळ्यो.

हवे हरिवल्ल मच्छीये निश्चय कयों के, मारे नामे कोइ बीजो हरिवल्ल हशेतेनी साथे संकेत कयों जणाय छे, पण बगर महेनते स्त्री मळी ने मने प्रीतथी तेहे छे, तो हुं शामाटे तेनी साथे न जाउं! पुन्यना उदयथी योग्य बन्यो छे. एम

વિચારી દેહરામાંથી નિકળી તે કન્યાના મુખ આગળ થઈને આગળ ચાલ્યો.

હવે હરિવલ્લે ચિંતવ્યું કે, આ સર્વ એક જીવનો હિંસા ન કરવો તેનું ફલ છે, એવું જાણી જે નિર્વાહ માટે જે હિંસા કરતો હતો તેને છોડી દીધી ડ્યારે કોઈક રાંકને રાજ્ય મળે, ત્યારે ખીસ્સ માગવાનું ઠીકરું જેમ નાંચી દે. તેમ તેણે પણ તેની માછલાં પકડવાની જાલ ત્યાંજ છોડી દીધી.

હવે તે હરિવલ્લે નાગો અને વાહન રહિત દેખી તે કન્યા ને શંકા ઉપની, તેથી તે કુંવરીણ હરિવલ્લે પુછ્યું તમે આમ કેમ છો! કોણે તમારી પાસેથી વસ્ત્ર તથા વાહન અપહર્યા છે! તે સાંભળી માછીણ વિચાર્યું કે, મ્હારું દુષ્ટ-કર્મ આજજ અપહર્યું માટે બોલવું નહીં એમ ચિંતવી રહી બુદ્ધિવાળા હરિવલ્લે તે કુંવરી પ્રત્યે ઉત્તરમાં હું કાર માત્ર કર્યો, ત્યારે કન્યાણ એવો નિશ્ચય કર્યો કે, એણે સર્વ દ્રવ્ય મ્હોયું દેખાય છે, માટે તેનો શ્વેદ કરી હુંકાર માત્રજ દેશે. એમ વિચારી રૂઢાં વસ્ત્ર અને અલંકાર તેને પેહેરવાને આપ્યા. વળી કહ્યું-હે પ્રિયે! કોઈથી ન ગણી શકાય એટલું દ્રવ્ય મારી પાસે છે, માટે તમે ફિકર કરશો નહીં, આપણું વાંચ્છિત સિદ્ધ થશે !!! જેમ ઢાહ્યા હોય તે છતે ધને હીણું સ્વપ્ન ન સંભારે, તેમ તમે શ્વેદ ન કરો. એમ કહી હરિવલ્લની સાથે વિનોદ માટે પ્રેમરસની વાર્તા કરવા માંડી. તે કન્યા જે વાર્તા કહે છે તે સાંભળી હરીવલ્લ વિચારે છે કે, હમણાં તો સર્વત્ર એક હુંકારથીજ ફલદાઈ છે એમ ચિંતવી ફરી ફરીને તે હુંકાર માત્રજ ઉત્તર દેવા લાગ્યો; ત્યારે શંકા પામી કુંવરીણ વિચાર્યું કે કાંઈ સમજતો નથી? કે અહંકારી છે? કે, એકજ હુંકાર કરે છે !!! તે હુંકાર પણ નાઠો થકો

वेगळो रही बोले छे ! शुं कांइ म्हारा उपर कोप्यो हशे ? शा माटे ते म्हारा सामुं जोतो नथी. वळी ते कन्याए विचार्युं के, आ उद्धत गतिए चाले छे माटे रखेने हरिवलने ठेकाणे कोइ बीजो तो नहि होय ? एवी शंकानी व्यथाये पीडाती जेवी आगळ चाले छे, तेवामां चन्द्रमानुं अजवाळुं थयुं त्यारे पास जइने जोयुं तो वांच्छित वरथी अन्य पुरुष दीठा; त्यारे अतिशे हाहाकार करवा लागी, जेम कोइने आकरो वज्रनो घा वागे ने व्यथा पामे; तेम ते कुंवरी दुःख पामती छती विचारे छे के, धिःकार होज्यो विधात्राने ! के जेगे मने बेउथी भ्रष्ट करी !!! हवे हुं कादवमां खुंतेला हाथीनी पेठे थइ छुं. कह्युं छे के:—

निदाधेहार्तःप्रचरतृष्णातरलितः

सरःपूर्णदृष्टात्वरितमुपयातःकरिवरः ॥

तथापंकेमग्नस्तटनिकटवर्तिन्यपियथा

नतीरनोनीरंद्रयमपिविनष्टविधिशात् ॥ १ ॥

अर्थः—उष्णकाळमां दाहे पीडयो अत्यंत तृष्णाए व्याकुळ एवा एक हाथीए पाणीनुं भरेलुं सरोवर दीठुं, त्यारे उतावळो तेमां पेठो, अने कादवमां खुंत्यो; तेने कांठो पण पास छे अने पाणी पण पास छे, तोय पण ते हाथी कादवमां पडयो थको पाणी पण न पाम्यो, अने कांठो पण न पाम्यो. अर्थात् कर्मने वशे बेउथी भ्रष्ट थयो.

तेम मने पण माबापनो विरह, राज्य लक्ष्मीनुं

છાંડવું અને લોકવિરુદ્ધાદિકને આચરવાથી પુર્વે કહેલા હાથીની પેઠે થયું. વઢી મને મણિને ઠેકાળે માટી હાથ આવી. એ સર્વ ફલ મને સ્વચ્છન્દપણાનું થયું. માટે પુરુષ અથવા સ્ત્રી જે કોઈ સ્વચ્છન્દાચારી હોય તેને આવાં ફલ મળે છે. તેમાં પણ સ્ત્રી જાતિને તો વિશેષ ફલ મળે, તે સં કર્યું. માટે મને દુરબુદ્ધિની ધણીયાણીને ધિકાર છે. વઢી પહેલાં જ મેં એને નાગો નિર્ધનીયો જાણ્યો, તો પણ અન્ય છે એમ જાણ્યો નહિ. હવે મ્હારી શી ગતિ થશે ? અરે ! હું જીવિત પર્યંત શ્વેદનું કારણ થઈ ! અરે ! એનાથી જો હું મુક્રિત થોત તો સારુ થાત.

હવે તે કન્યા અત્યંત આર્તપીડિત મરવું વાંચ્છિતી મુઠપળે માર્ગમાં અચેતન થઈ પડી મુઠ્ઠાં ઉતર્યા પછી ધર-તીએ આઢોટવા મંડી.

ઈહાં હરિવલ્લ ચિંતવે છે કે, એની સાથે ગૃહવાસાદિકની આશા કરવી તે ફોગટ છે, અને તેનો મને દેશ્વિને અગ્નિમાં પડ્યાની પેઠે થઈ, હવે ઈહાં મ્હારે શું કરવું ? જો દેવતા મ્હારા વ્રત નિયમના ફલથી મ્હને સ્થાય કરે તો કાર્ય ચને, એમ મનમાં ચિંતવે છે, એટલે કુંવરી વિચારવા લાગી કે, ગયા પુરુષનો શો શોચ કરવો ? પોતાની પ્રસંશા કરવી એથી પોતાનો અર્થ વગડે; તે માટે જે મુર્ખ હો તે શોચના કરે. માટે હવે તો એ જ ભર્તાર દેવે આપ્યો, તેથી એને જ વિશેષ પ્રકારે જોડે કે એ કોણ છે ? એની શી જાતિ છે ? શું એનું સ્વરૂપ છે ? વઢી તે તો તેને ઠેકાળે ગયો. એ જ આગલ ભાગ્યવંત થશે, અથવા હું જ મંદભાગ્યવાન હૈશ કે એની પુંઠે ચાલી. પુર્વે કાંઈ ધારી

जोयुं नहि. एटला माटे एने पुछीने निर्णय तो करुं !
 जेवामां एम विचारे छे, तेवामां आकाशे देववाणी थइ
 के: “ हे कुंवरी ! जो तुं स्मृद्धिने इच्छती होय तो तुं
 एने वरजे. त्हारो अने एनो बेहुनो म्होटो उदय थशे.
 वळी त्हारुं म्होटुं भाग्य फळ्युं, माटे तुं एने अंगीकार
 कर.” एवी आकाशथी देवतानी वाणी सांभळीने
 हृदयने विषे आनंद पामती स्नेहे करी संयुक्त नम्र भावे
 मीठी वाणीथी हरिवल्लने बोलाववा लागी, अने पुर्वे
 गळामां शोष उपन्यो हना, तेथी तृष्णाने माटे पाणीनी
 याचना करवा लागी. हरिवल्ले शीघ्रपणे जइ रात्रिने
 विषे जळनुं स्थानक शोधी पाणी लावीने अतिशयपणे
 पीवराव्युं. (प्रीतिना वशे जे कार्य कष्टे निपजतुं होय
 तोपण ते कार्य करतां कष्ट जणाय नहि.)

हवे कन्या विचारे छे के, रात्रिनी वेळाए अंधारामां
 अजाणे मार्गे जइने तुरत पाणी लाव्यो, वार पण न
 लागी; तेथी ए पुरुष बलिष्ठ, पराक्रमी, अने साहसिक
 जणाय छे एवो कुंवरीए निश्चय कर्यो. हरिवल्ले जाण्युं
 के, हवे ए कार्य निपजशे एम बेहु जण मार्गे विचार करे
 छे. तेवामां प्रभात थयो. ते जाजे सुर्य पण बेउनो स्नेह
 जोवा माटे वहेलो ज उग्यो होय नहि ! अने वळी
 जाणे बेउनी प्रीति वधारवानेज उदय थयो होय नहि !!!

हवे ते कन्या प्रभातकाळ थयो एटले हरिवल्लनुं
 अत्यंत रूप देखीने सुप्रसन्न थइ. वारंवार हरिवल्लना रूप
 सौभाग्य अतिशय जोइने कहेवा लागी के:—हे सुभग !
 हवे अवसर थयो. आ लग्नवेळा छे एटला माटे साहसं

પાણીગ્રહણ કરો. પુર્વે મેં નિર્ધાર કર્યો હતો, તે અવસર હમણાં થયો છે. હવે હરિબલ્લ વિચારે છે કે, અહો ! નિયમનો મહિમા કેવો છે ? એમ વિચારી હર્ષસહિત તે કન્યાને ગાંધર્વ વિવાહે કરી હરિ જૈમ લક્ષ્મિને વરે, તેમ હરિબલ્લ વસંતશ્રીને પરણ્યો. તે જ દિવસથી હરિબલ્લને પુન્યે લક્ષ્મિનો ઉદય થયો.

ત્યાંથી આગલ ચાલતાં કોઈક ગામ આવ્યું, ત્યારે તે કન્યાને વચને ગામમાં જઈને લક્ષણવંતો ઘોડો લીધો, અને દાસ દાસી પ્રમુખ નવાં માણસો રાખ્યાં. “છતે દ્રવ્યે શરીરને કોણ કલેશ ઉપજાવે ?” પછી દાસાદિક સહિત ચાલતાં ધણા દેશ ઉલંઘતાં ઉલંઘતાં અનુક્રમે લક્ષ્મિએ કરી વિશાલ એવું વિશાલપુર નગર આવ્યું એટલે રૂઢે શુકને નગરમાં પ્રવેશ કર્યો; તેવામાં એક વ્યવહારિયો મળ્યો તેની પાસેથી હરિબલ્લે સાત ભૂમિયો આવાસ ખાડે લીધો. તેમાં રૂઢા મુહુર્તે વાસ કરી સુખે રહે છે.

હવે હરિબલ્લ વિચારે છે કે, હું નીચ માછી કયાં ? અને પુણ્યવંતી એ કન્યા કયાં ? વઢી આ ધનની સામગ્રી કયાં ? તથા હું નિર્ધન કયાં ? પણ એ સર્વે મને દૈવના યોગથી મળ્યું છે તો હવે એવી લક્ષ્મિ પામીને હું શા માટે લક્ષ્મિનું ફલ ન લેઉં ? એવું વિચારીને દીન દુઃખી જનને દાન દેવા લાગ્યો, તથા લક્ષ્મિને ભોગવવા લાગ્યો, તેથી તેનો સૌભાગ્યાદિક અતિશે યશ વિસ્તરવા લાગ્યો. અને નગરમાં એવી વાત વિસ્તરી કે, કોઈ એક પરદેશી રાજપુત્ર આવ્યો છે તે અસ્ખલિત દાન આપે છે. મહા ગુણવંત ઉદાર ચિત્તનો ધણી છે. દાનથી શું શું ન થાય ?

कह्युं छे के:—

पात्रेधर्मनिबन्धनं परजने प्रोद्यद्दयाख्यापकं ।

मित्रे प्रीतिविवर्द्धनं रिपुजने वेरापहारक्षमं ॥

भृत्यभक्तिभरावहं नरपतौ सन्मानपूजामदं ।

भट्टादौ च यशस्करं वितरणं न कवाप्यहोनिःफलं ॥१॥

भावार्थ—दान जे छे ते पात्रने देवाथी धर्मनुं कारण थाय छे, पात्र विना बीजाने देवाथी दयानुं सुचक थाय छे, मित्रने देवाथी प्रीति वधारवानुं कारण थाय छे, शत्रुने देवाथी बैरने हरनारुं थाय छे, चाकरने आपवाथी ते भक्ति करे छे, राजाने दिधाथी भला मान, पुजा अने सत्कारने आपनारुं थाय छे, अने भट्ट प्रमुखने देवाथी यशोवादनुं कारण थाय छे. माटे दान दीधुं ते क्यांहि पण निष्फल थतुं नथी.

ए बात राजाए सांभळी के बहु मान सहित हरिबलने सभामां तेडी बहु सन्मान देइ पोतानी पासे बेसारी गोष्टि करी हरिबल ते दिवसथी मांडीने नित्य राजानी सेवा करवा लाग्यो. जेनुं पुन्य पांसरुं होय, तेने सर्व पांसरुं ज छे ! एटला माटे राजाए हरिबलने रुडो प्रसाद कर्यो. ते राजा हरिबलने कामधेनुं जेवो थयो.

हवे हरिबले विचार्युं के राजा साथे नवी प्रीति थइ, एटला माटे राजाने जमाडवो जोड़ए. एवं विचारी राजाने बहु मान सहित पोताने बेर तेडीने धणी भक्तिए जमाडवा मांड्यो. राजा जमतां जमतां पकवानादि पीरसती एवी हरिबलनी स्त्री वसंतश्रीने देखीने कामातुर थयो

થકો ચિંતવે છે કે, એ હરિવલ્લને ઉતાવળથી મારી નાંચું તો એ સ્ત્રી મારે હાથ આવે ધિઃકાર છે આવા કામી પુરુષને !!!

એવા કામાતુર થયેલા રાજાને પ્રધાન પણ વારતો નથી, ડલડો રાજાનો અભિપ્રાય દેખીને ઇર્ષાએકરી પ્રેરણા કરવા લાગ્યો. માટે ધિક્કાર છે તે પ્રધાનને કે જે રાજાને અનર્થની સ્થાનમાં નાંચે છે ! કહ્યું છે કે:—

સર્વત્રમુલભારાજન્ । પુમાંસઃપ્રિયવાહિનઃ ॥

અપિયસ્યકુપથ્યસ્ય । વક્તાશ્રોતાચ્છુલ્ભઃ ॥૧॥

ભાવાર્થ—હે રાજન્ ! મીઠા વચનના બોલનારા પુરુષ મલ્લવા તો સર્વત્ર સુલભજ છે, પણ રોગીને પથ્યના કહેનારાની પેઠે કટુક વચનના કહેનારા તથા સાંભળનારા એવા પુરુષો મલ્લવા દુર્લભ છે.

હવે પ્રધાનની બુદ્ધિયે હરિવલ્લને મારવા માટે રાજા બોલ્યો. મારે ઉત્કૃષ્ટ વિવાહ મહોત્સવ માંડવો છે એટલા માટે કોઈ એવો સત્યવંત છે કે, જે લંકાએ જઈ સર્વ પરિવાર સહિત વિભીક્ષણને તેડી લાવે ! એવો રાજાનો અઘડતો આદેશ સાંભળીને સર્વ લોકો નીચું મોઢું કરી બેસી રહ્યા, પણ કોઈએ રાજા સામું જોયું નહીં, ત્યારે કપટનો ભંડાર એવો જે પ્રધાન બોલ્યો:—હે રાજન્ ! ત્હારા સેવક કેવા છે કે, સ્વામીનો આદેશ પામી અસમર્થ થકી નીચું મુઠ્ઠા કરી રહ્યા છે ! કોઈ સામુંજ જોતા નથી. પણ હું જાણું છું કે, સાહસિકમાં શિરોમણિ એવો એક હરિવલ્લ છે, એ શિવાય બીજો કોઈ નથી. એ તમારું કાર્ય અવશ્ય કરશે. એ તમારો માનીતો છે, તમે પણ એને માનો

छो. ते सांभळी राजाण हरिवळना सामुं जोइने कह्युं. त्यारे हरिवळे लज्जाथी हा कही. जे माटे लज्जा छे ते मोटी बात छे. लज्जाये करी पुरुष विषम कार्य होय ते पण अंगीकार करेज. लज्जाये मरवुं पण कबुल करे.

पछी हरिवळे घेर जइ ते बात वसंतश्रीने संभळावी ते सांभळीने वसंतश्री विषाद धरती, राजानुं दुष्ट चित्त जाणो हरिवळने ठपको देवा लागी के:-हे प्राणनाथ ! राजाने घेर तेडवाथी तमने केवो अनर्थ थयो ! तेणे तमने हणवा माटे आ अनर्थ मांडयो छे. एटला माटे तमे विचार्या विना उतावळ करीने हा केम कही ! अणविचार्या कामथी पतंगीयानी पेठे तमे अनर्थ पामशो.

कह्युं छे के:-

सहसाविद्धीतनाक्रिया । अविवेकःपरमापदांभदं ॥

वृणुतेहिविमृश्यकारिणं । गुणलुब्धाःस्वयमेसंपदः ॥१॥

भावार्थ:-विवेकरहित पुरुष जो अकस्मात् उतावळो थइ कार्य करे छे, तो अत्यंत आपदानुं स्थानक पामे छे. जे निश्चय विचार करीने कार्य करे छे ते पुरुषने गुणनीं लोभी एवी जे संपदाओ ते पोतानी मेळेज वरे छे. ”

ए दाक्षिण्य शा कामनुं ? ए लज्जा पण शा कामनी ? के, जेथी पोतानो अर्थ विणसे ! हजी कांड बगड्युं नथी. कांडक मिष करीने राजाने उत्तर आपो. एवी वसंतश्री-ना मुखथी बात सांभळी हरिवळ कहे छे:-हे ! प्राण-प्रिये ! साहसिक पुरुषे जे प्रतिज्ञा करी, ते पाछी न फरे. प्राण जाय तो जाओ पण प्रतिज्ञा भंग न करे चंद्रमाने आपदा पडे छे, तो पण मृगनुं लंछन छोडतो नथी.

કહ્યું છે કે:—

અલસાયંતેણવિસજ્જણેણ । જેઅરુઘરાસમૃહ્લવિયા ॥

તેપત્થરટંકણફરી । અવ્વનહુંઅન્નાહાહુંતિ ॥૧॥

છિજ્જુસાસંઅહહો । ઉવંધળંચયુસવ્વહાલચ્છી ॥

પહિવન્નપાલેણસુ । પુરિસાળંચંહોદ્દતંહોંઉં ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—ભલા સજ્જન સત્પુરુષે તો જે પોતાના મુઘથી અક્ષર ઉચ્ચાર્યા હોય અથવા બોલ્યા હોય, તે અક્ષર પત્થરની ઉપર ટાંકેલા સરગ્વા થયા. તે અન્યથા બીજા અક્ષર ન થાય. ચાહો તો મસ્તક છેદાઓ, ચાહો બંધનમાં પડો અથવા સર્વથા લક્ષ્મીનો નાશ થાઓ. જેમ થાવું હોય તેમ ભલે થાઓ પણ અંગીકાર કરેલી તે વાત ફરે નહીં. (જે અંગીકાર કરીને નિર્વાહ ન કરે, તે કાચર પુરુષ જાણવા. તેનો જગતમાં અપજશ છે.)

‘ એટલા માટે એ કાર્યને અર્થે અવસ્ય જવું પડશે. જે થનાર હોય તે થાઓ, મને મારી પોતાની તો કાંઈ ચિંતા નથી પણ તમારી ચિંતા રહે છે. જેમ સિંહ હરણીને હરે, તેમ રાજા તમને રહેને હરે !!! એ ચિંતા છે એવી વાણી સાંભળી વસંતશ્રી હર્ષ પામીને ભરતારનું ઉત્તમપણું નિર્ધારતી હવી અને વિરહાકુલથી ગદગદ વાણીએ એમ કહેવા લાગી કે, તમને પંથને વિષે કલ્યાણ થાઓ. કાર્ય કરીને વહેલા આવજો. મારી ચિંતા રાખશો નહીં. ઉત્તમ સ્ત્રી જીવ જાય તો જવા દે, પણ પોતાનું શીઠ રાખવાને સર્વથા ડાહીજ હોય. પરંતુ એક તમને હું કહું છું કે, તમે પોતાનું જીવિતવ્ય રાખજ્યો. અધિચાર્યુ કાર્ય કરીને પતંગિયાની પેઠે મરવું નહીં. કહ્યું છે કે:—

जीवनभद्राण्यवाप्नोति । जीवनपुण्यं करोति च ॥

मृतस्वदेहनाशस्य । धर्माद्युपरमस्तथा ॥ १ ॥

भावार्थः—जीवतो पुरुष कल्याण पामे, जीवतो जीव पुण्य करे, अने मरण पाम्या पछी शरीरनो नाश थाय, तेम धर्मथी पण वेगळो थाय.

हे प्राणनाथ ! डाह्या पुरुषने स्त्रीनी शिखामण शी ? पण स्नेहें करीने घेली थकी रहेवातुं नथी तेथी करीने हुं जेम तेम कहुं छुं. स्नेहवती एवी भोळी स्त्रीनी अमृत सरखी वाणी घणी वार पीइने हरिवल्ल दक्षिण दिशाए जतो हवो साथे एक सत्यरूप मित्रज छे. निःसंगीनी पेठे गाम, देश तथा विकट अटवी घिगेरे सर्वने मुकतो समुद्रने तटे आव्यो. समुद्र अति बिहामणो देखीने मनमां चिंतववा लाग्यो के, एवो समुद्र केम उलंवाशे ? केम लंकाए जवाशे ? नाव तो इहां कोइ छे नहि अने कार्य कर्मा वगर पाछो केम वळुं ? हुं धीवर हतो, तेमांथी आटली म्होदी पदवी, म्होदुं स्थान पमाडवानो सान्निध्यकारी देवता थयो छे. मारुं माछीपणुं जेणे हर्युं छे ते देवताज मने लंकाए पहुँचाडशे. एवी रीते हरिवल्ल समुद्रना समागमे क्षणेकवार विचारमां पडयो के, हवे शुं करवुं ? एवामां धैर्य अवलंबन करीने चिंतववा लाग्यो के, हे जीव ! कायरता करवी ते घटे नहि. एवुं विचारीने मरुं छु के जीवुं छु ! जे थनार होय ते थाओ. मरवुं एक वार छे. जे अंगीकार कर्युं ते न थये मरवुंज रुडुं !! एवुं निरधारीने उतावळो समुद्रमां झपापात करवा लाग्यो.

જેવો ઝંપાપાત કરવા જાય છે તેવામાં સમુદ્રાધિષ્ઠત દેવ ત્યાં પુર્વની પેઠે વરદાનનો સ્વેચ્છો થકો આવી પ્રણામ કરીને કહેવા લાગ્યો કે મને તમારા નિયમનું ફલ તો વિસર્યું હતું, પણ નિધાનની પેઠે આપદાએ હું મારી મેઢેજ તને સહાય કરીશ ! એ વચને તુઠ્યો થકો તું કહે તે કરવા તૈયાર છું. ત્યારે હરિવલ્લે કહ્યું મને લંકાએ મુકવો. અંગીકાર કર્યાથી જ કાર્ય નિર્વાહ થાશે. પછી હરિ સરસ્વા હરિવલ્લ માટે કાઢિનાગ સરસ્વા એ દેવતાએ મોટા મત્સ્યનું રૂપ કરી વાંસા ઉપર હરિવલ્લને બેસારીને સમુદ્ર માર્ગે ચાલ્યો તે સમુદ્રવતિએ પવનના પ્રેર્યા વહાણની પેઠે થોડીક વારમાં લંકાના ઉદ્યાનમાં જઈ મુક્યા.

તે હરિવલ્લ થોડીકવારમાં વિદ્યાધરનું વન, સર્વ ઋતુનાં ફુલ, વૃક્ષ વગેરેને જોતો ઠામ ઠામ ફરતો સુવર્ણમય લંકામાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યો. તે લંકાનગરીની શોભાને જોતો થકા લંકા નગરીનાં કૌતક જોતો જોતો ત્રપ્તિજ પામ્યો નહીં, એવામાં કોઈકનું સુનુ કનકનું ભુવન આવ્યું, તે દેશીને આશ્ચર્ય પામ્યો તે ભુવન કેવું છે ? તો કે, ક્યાં-ઈક તો મેરુ સરસ્વા અણઘડ્યા સોનાના ઢગલા પડ્યા છે, ક્યાંઈક ટેકરા જેવા સોનૈયાના ઢગલા છે દાણાના ઢગલાની પેઠે ક્યાંઈક મોતીના ઢગલા છે, ચળોટીના ઢગલાની પેઠે ક્યાંઈક પરવાઢાના ઢગલા, સ્વર્ણના ઢેફાના ઢગલાની પેઠે ક્યાંઈક સ્ફાટિક રત્નના ઢગલા, બોરના ઢગલાની પેઠે ક્યાંક રાતા માણેકના ઢગલા, લીલા વાંસના ઢગલાની પેઠે ક્યાંઈક નીલ રત્નના ઢગલા, કાચના કકડાના ઢગલાની પેઠે ક્યાંઈક હીરાના ઢગલા બીજા પણ

विविध प्रकारना मणिना ढगला कांकरानी पेठे घणा पड्या छे ! जेम बालवाने माटे लाकडां खडकी मुक्यां होय तेम बावना चंदनना ढगलाने ढगला खडकी मुक्या छे, तेणे करीने सुगंधमय छे. बहु सुल्यवान वस्त्रना गांठडा देवदुष्य वस्त्रना गांठडा बांधी मुक्या छे. जाडा झीणा रत्नकांबल प्रमुख अनेक जातिना उननां वस्त्रना गांठडा बांधी मुक्या छे; वळी माटीना वासणनी पेठे मणीना, सुवर्णना भाजननी उत्रेडो खडकी मुकीओ छे, बीजां पण घणां घरने योग्य आसन सध्यादिक छे. एवा पदार्थो घरने विषे देखीने विहमय पाम्यो.

आवुं ऋद्धि स्मृद्धि सहित घर सुनुं केम छे ? एम विचारतो घरना ओरडामां पेठो. त्यां जेम कमळ करमाणुं होय, तेम सौभाग्यादि गुणो सहित एवी स्वरूपवंती नवयोवना कन्या मुइ सरखी पडी देखीने विहमय पामीने चिंतववा लाग्यो:—अरे ! दैवनी गति कोण जाणे ? घर तो आ ऋद्धिये करी संपुर्ण छे, ने कन्या एकली मडदा सरखीज छे, ते देखीने कांइक खेद धरतो थको एक तुंबडु अमृते भयुं देखीने विस्मय पाम्यो; तेमांथी अमृत लेइ ते कन्याना सर्व शरीरे छांटयुं, जेवो अमृतना छांटानो स्पर्श तेना शरीरे थयो. तेज वेळाए जेम उंघमांथी उठी बेठी थाय, तेम ते कन्या उठी बेठी थइ ! अने जेटलामां जुए छे, तेटलामां तो तेणीए हरिबलने दीठा; त्यारे प्रणाम करी स्नेहने बधारती एवी वाणीए करीने बोली के:—हे उत्तम ! तारा उत्तमपणानो में निश्चय कर्यो जे ते मने उ-पगार कर्यो, तेथी हुं जाणुं छुं के तुं उत्तम छुं; तो पण

તુંકોણ છું ? इहां કેમ આવ્યો છું ? क्यां રહે છે ? તે સર્વ કહે.

હવે હરિવલ્લ કહે છે કે, વિશાલ્લાનગરીનો મદનવેગ રાજા છે, તેનો હું સેવક છું, મારું નામ હરિવલ્લ છે, રાજાને અતિ વલ્લભ છું લંકા નગરીનો રાજા વિભિષણ છે, તેને નોતરવાને અર્થ મને મોકલ્યો છે, અહિંસા ધર્મના પ્રભાવે દેવતાએ મત્સ્ય રૂપ ધારણ કરીને મને इहां મુક્યો છે, હવે યથાસ્થિત તું તારું વૃત્તાંત કહે. તે સાંભળી હર્ષ પામતી થકી કુંવરી પોતાનું વૃત્તાંત કહેવા લાગી:—

વિભીષણ રાજાનો પુષ્પવદુક નામે જે માલ્લી છે, તે મ્હારો પિતા છે, પરિણામે હીણો છે, હીણા કામનો કરનારો છે, મ્હારુ નામ કુસુમશ્રી છે, વિદ્યાધરના વિષયની હરનાર એવી વિષધરના મણિ જેવી મને જોડીને અન્યદા મારા પિતાએ કોઈક સામુદ્રિક શાસ્ત્રના જાણને મ્હારાં લક્ષણને મેલે પૂછ્યું કે, આને કેવો ભરતાર મલ્લશે? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એનો ભરતાર રાજા થવો જોડે. તે સાંભળીને રાજ્યનો લોભી થકો બોકડા સરખો તે મુર્ખ મને પરણવા ડજમાલ થયો. લોભે કરી અંધ જીવ શું અનર્થ ન કરે ?

કહ્યું છે કે:—

રતિંધાદીહંધા । અચ્ચંધામાયગાણકોવંધા ॥

કામંધાલોહેંધા । इमेकમેणंવિસેસંધા ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—રાત્રિઅંધ, દિવસઅંધ, જાતિ અંધ ક્રોધ અંધ, માયાઅંધ, માનઅંધ, એ છ અંધથી પણ કામાંધ અને લોભાંધ, તે વિશેષાંધ જાણવા.

माटे तेनुं एवुं दुष्ट कर्म जाणी म्हारी मा विगेरे सर्व स्वजन परिजन आकरो उद्वेग पास्यां छे, ते सर्व जनोये म्हारा पितानो जेम पथिक स्मशान वृक्षने वेगळो करे, तेम तेनो त्याग कर्यो छे. ते चंडाल कर्मनो करनार चंडालनी पेठे नित्य मने दुःख दे छे अति पापकारी एवो ते विद्याये करी इहां घर करीने रह्यो छे. ज्यारे ते अनार्य कोइ कार्यने अर्थे बहार जाय छे त्यारे मने सुआ सरखी करीने जायछे, अने आव्या पछी अमृत छांटीने साजी करे छे, ए दुःखे करीने हुं मरवाने उजमाल थइ छुं ए अकार्यथी मरवुं रुहुं !

हवे तने हुं एक.प्रार्थना करुं छुं के, तुं निश्चय वांछित आपवाने कल्पवृक्ष समान समर्थ छे, एटला माटे तुं, हुं अनुरागिणीनुं (मारुं) पाणिग्रहण कर. मारा पुर्व पुन्यने उदये तुं इहां आव्यो छे, मने जीवाडवानो ए सार छे. हमणां लग्ननीं वेळा छे माटे विलंब न कर एवुं ते कन्यानुं वचन सांभळीने हरिबल सम्यक प्रकारे विचारवा लाग्यो के, ए मोटो महिमा एक जीवने उगारवानो छे. जेजे देवांगनाने पण हेठी करी छे तथारूपे करी विद्याधरी अने इंद्राणीने तिरस्कार करती एवी आ कन्या छे, ते विद्याधरने छांटीने मने अंगिकार करे छे माटे मारुं मोहोहुं भाग्य छे ? मने देवता प्रसन्न छे ! एम विचारी तेनुं वचन मानीने तेनुं पाणिग्रहण कर्युं.

त्यार पछी स्नेहे करीने ते कन्या कहेवा लागी के:- हे प्राणेश ! जो जीववानी इच्छा होय तो आ पापस्थानक मकानने हमणांज मुको, इहां रहेवुं युक्त नथी जो पुष्प-

बटुक जाणशे तो कोपे करीने अनर्थ करशे. एवं जाणीने आ स्थानकथी शीघ्रपणे आपणे अळगा जइए. बिभीक्षणेने नोतरवानुं बंध राखो; केमके ते विद्याधरना इंद्रनी पेठे कयांहि पोतानुं ठेकाणुं मुकीने नहि आवे. तमे इहां आव्या एटले तेने नोतर्याज! पछी निशानीने माटे ते कन्याये जइने राजानु चंद्रहास्य खडग लावीने हरिबळने आप्युं. आपीने कहुं के, ए खडगथी बळवंत वैरी साध्य थाय तेनी बुद्धिये करीने आश्चर्य पाम्यो थको ते हरिबळ खडग लेइ कुसुमश्रीने तथा घरनीसार सार वस्तुतथा अमृतनुं तुंबडुं लेइने योगनिंद्रानी पेठे अति अद्भुत शक्तिये ते नगरथी निकळीने अनिमिष्ट द्रष्टिये वृषभ उपर जेम गौरीने शिव शोभे तेम बेठो देवताए वृषभ रूप धरी बेहुने बांसा उपर बेसाडी मार्गनां कुतुहळ देखाडतां विशाळा नगरीना बनने विषे आवी उतार्या. ते स्त्री पुरुष जाणे नवां प्रगट थयां एम सौए जाण्युं.

हवे हरिबळ पोताने घेरथी लंकाए गया, ते पछी तेमने घेर जे कांइ थयुं ते कहे छे.

राजा विकार सहित हरिबळनी स्त्री लेवाने अर्थ प्रभाते दासी प्रमुख साथे हरिबळने घेर खबर मोकलता हवो तेने प्रसन्न करवाने माटे नव नवी वस्तु मोकल्या करे ते जोइ एकदा हरिबळनी स्त्री राजा शा माटे मारे घेर नवनवी वस्तु मोकले छे?, तेनुं कारण दास दासीने पुछवा लागी, ते दास दासी पण राजाए पुर्व शीखवी मुक्युं छे तेथी कहेवा लागी के:-हे भद्र ! तुं नथी जाणती के तारो भरथार राजानुं प्रसाद पात्र छे. राजाये पोताने कार्ये

मोकल्यो छे, ते माटे तारा घरनुं जे उचित कार्य ते राजा ज करे छे; अने तेथीज सारासार वस्तु मोकले छे. त्यारे वसंतश्रीए विचार्युं के राजानो अभिप्राय दुष्ट छे, तो पण राजानी मोकलेली सर्व वस्तु लेइने दासीने मीठे वचने कहे के अमारीपर राजानो मोटो प्रसाद छे; कामांध राजा पण नवनवी वस्तु मोकलावे, एम सार संभाळ लेतां केटलाक दिवस गया.

एकदा राजा कामने वश थयो थको दासीने मोठे वसंतश्रीने कहेवरावतो हवो के, में तारा स्वामीने कपटे करीने लंकाए मोकलेलो छे माटे तुं मने भज अहो! वृद्धि पाम्युं एवुं जे कामनुं पुर ते शुं अनर्थ न करे ? दुतीना मुखथी एवां वचन सांभळीने. कानने विषे जाणे दाह थयो होय नहि ! तेम तेनाथी सहेवाणुं नहीं. तो पण बुद्धिने बळे करी ते कष्टरूप समुद्रने तरवा माटे दुतीने कांड पण ना हा कही नहीं त्यारे दुती पाछी आवी राजा आगळ सर्व हकीकत कहेवा लागी; ते सांभळी राजाए विचार्युं के, तेणे नाकारो ना कर्यो, ते उपरथी समजाय छे के, ए वानमां ते राजी हशे एम विचारी प्रमुदितथको कामीजनने कामदेवना धनुषनी समान एवी रात्रिने विषे राजा चोरनी पेठे हरिबलना भुवनने विषे आव्यो; अत्यंत कामांध एवो राजा ते वसंतश्रीने देखीने परम हर्ष धरतो हवो. हवे ते सती पण पोतानो विषाद अंतःकरणमां गोपवीने राजाने देखीने युक्तायुक्त करती हवी, अने ससंभ्रमपणे आसनादिक राजानुं सर्व उचित साचवती हवी. वळी कहेती हवी के, राजन् ! तमारा पधारवाथी मने मोटो हर्ष थयो छे.

તે વચન સાંભળીને રાજા મનમાં અત્યંત ખુશી થયો. હવે જગતમાં એવી રીત છે કે, સતી સ્ત્રી મન, વચન, કાયાયે કરીને પોતાનું શીઠ રાખવાને અસતીની પેઠે આચરણ દેખાડે, તે પ્રમાણે વસંતશ્રી અસતીની પેઠે આચરણ કરવા લાગી. રાજા કૃતાર્થતાને માનતો થકો કહે છે કે, હે વસંતશ્રી ! હું તને તેડવા માટે આંહિ આવ્યો છું, તેથી તું જલદી ચાલ. કાંચન વિના જેમ રત્ન શોભે નહિ, તેમ તારા વિના મારું અંતઃપુર શોભતું નથી. તે સાંભળીને ડાહી એવી વસંતશ્રી યુક્તિ કરી રાજાને સમજાવે છે કે:-હે દેવ ! તમે મને જ કહ્યું તે પ્રિય છે મારું છે, હિતકારી છે અને સાચું છે, પણ તમે મારા ભરતારના સ્વામિ અને અમારા ઘરની ચિંતા કરનાર હોઈને તમને આવું બોલવું ઘટે નહીં. જુઓ જ્યાં સુધી સુર્યનો ઉદય હોય, ત્યાં સુધી કોઈ ચંદ્ર-માને વાંછે નહીં તે વાત સાંભળી રાજા હસીને કહેવા લાગ્યો કે, તારે અર્થ તારા સ્વામીને મારવા માટે વિષમ સંકટને વિષે મેં મોકલ્યો છે; ત્યાંથી તે કેમ જીવતો આવશે ? સમુદ્રમાં પડેલું મનુષ્ય કેમ જીવતું આવે ? કદાચિત્ જો પ્રતિજ્ઞા ભ્રષ્ટ કરીને જીવતો આવ્યો તો પણ હું તેને હળી શ ! કવિ કહે છે કે, ધિઃકાર છે કામાંધને કે, જે પોતાને ગોપ્ય અભિપ્રાય હોય તે પણ કહી દે છે.

કહ્યું છે કે:—

કુવિયસ્સઆરસ્સય । વસણાસત્તસ્સઆયરત્તસ્સ ॥

મંત્તસ્સમરંતસ્સય । સસાવાપાપડાહંતિ ॥

ભાવાર્થ:-કોપાયમાન થયેલાનો, આતુરતાનો વ્યસનમાં અતિ આશક્ત હોય તેનો, રાગે રાતો હોય તેનો,

તથા ઉન્મત્તનો, મરણ પામતાનો, એટલાનો સ્વભાવ સ્વતઃ પ્રગટ થાય.

હે ચંદ્રમુખી ! જે દિવસે હું તમારે ત્યાં જમવાને આવ્યો અને તમારું સુંદર રૂપ, યૌવન અને ગુણ નિહાળ્યા તે દિવસથી મને કામજ્વર પેદા થયો છે. સુંદરી! મારાં સર્વ ગાત્ર ધગધગે છે; શરીરના અવયવ તોડાય છે, હૃદય ફાટે છે, શ્વાસ ડાહ્યો નિકળે છે, જીભ સુકાય છે, કંઠે પાણીનો શોષ પડે છે, હું નિરુત્સાહી થયો છું, નાના પ્રકારની ક્રીડા હવે મને ગમતી નથી, મારા વસ્ત્રાભુષણનો ભાર હવે મને અસહ્ય થઈ પડ્યો છે, બંધીજન સાથે કોઈ પ્રકારની ગોષ્ઠી મને રુચતી નથી, મારી બુદ્ધિ મંદ પડી છે, હું એક વસ્તુ સંભારું છું તો ઘડી કેડે બીજી વિસારું છું, રાત્રી દિવસ મને કાલ જેવા લાગે છે, નીંદ્રાએ મારો ત્યાગ કર્યો છે, હું મારા રાજનગરમાં રહું કે પાસેના ઉપવનોમાં જઉં, જ્યાં જઉં ત્યાં તારી દીવ્ય આકૃતિ મારા મન આગળ યજ્ઞી થાય છે; હે વલ્લભા ! રાત્રે તારા મનહર નામનું સ્મરણ કરતો કરતો પથારીમાં હું પછાડા મારું છું; વચ્ચે વસંતશ્રી ! કોણ વસંતશ્રી !! શું ! વસંતશ્રી તમેજ કે !!! એમ મારી અપુર્ણ નીંદ્રામાંથી અચાનક ઝબકી ઊઠું; આમ ઘડી ઘડી તારા નામના રટણથી હું બાવરો બન્યો છું; મારી રાણીઓને મશ્કરીરૂપ થયો છું પ્યારી ! મારી આ સ્થિતિ થવાનું કારણ તમેજ છો હવે કૃપા કરો, કામજ્વરથી પીડાઈલા મમ જેવા રંક રોગીના વૈદ થઈ, પ્રેમ ઔષધી પાડ, મને જીવાડો; તમારા શીતલ અંગનું આલીંગન આપી મારા હૃદયને ઢાલું કરો.

કમલવદની ! આજે મારોને તમારો બન્નેનો ભાગ્યો-
 દય તમારા હાથમાં છે. પ્રિયા ! તમારું એક મધુર વચન ને
 આ રાજ્યપાટ સર્વ તમારાંજ છે. મારાં દીવ્ય ભુવન અ-
 મુલ્ય વસ્ત્રાભુષણ નાના પ્રકારનાં રત્ન, સુવર્ણ, હાથી, રથ
 ઘોડા તથા અનેક તરેહના સુખપાલ इत्यादी સર્વ તમારાં
 છે. મારા પ્રાધાનાદિ રાજ પુરુષો, દાસ દાસીઓ, સીપાઈ
 સફરા તમારી इच्छાને આધીન છે. પ્યારી ! હું તમને
 આજથી પટરાણીપદ આપું છું; તમે કદાચ એમ ધારી અ-
 ચકાતાં હશો કે આજે રાજા મારાપર પ્રસન્ન છે પણ કાલે
 કોણ જાણે જો આમ હોય તો આ સ્વસ્વરો સ્વરં તમારા
 મનમાંથી કાઢી નાંખજો. આજથી આ મારું વચન છે
 કે આ દેહમાં ડયાં સુધી જીવ છે ત્યાં સુધી આ તમારો
 આજ્ઞાંકીત મદનવેગ એક ક્ષણ પણ જુદો જીવી શક-
 વાનો નથી.

વચન આપવા આમ એકદમ રાજાને હાથ પ્રસારતો
 દેખી વિચારમાં સ્થિત થયેલી હરિવલ્લની માર્યા ચમકે છે;
 રાજાને વશ પડેલી પોતાની સ્થિતિનો જરા વિચાર કરી
 નિષ્કંત જુવે છે; નિશ્વાસ નાંખે છે, તેનું ચન્દ્રવદન કર-
 માય છે; તેનું હૈયું ભરાય છે; તેની આંખમાં પાણી
 આવે છે; વિચારી વસંતશ્રી કરુણામય સ્વરે ગદગદ કંઠે
 પરદેશ ગણેલા પોતાના પ્રિતમને સંભારી રહે છે.—હે પ્રાણ-
 નાથ ! તમને પરદેશ મોકલવામાં આ નરાધમ રાજાના
 આવા દુષ્ટ સંકેત વિના બીજું શું હોય ? હું પરદેશી છું.
 અહીં મારું કોઈ નથી. હે દુષ્ટ રાજા ! મારા જેવી રંક
 અવલ્લને આવી કપટ જાઠમાં સપડાવી જુલમ ગુજારતાં

तने शरम नथी आवती ? धिक्कार छे तने ने तारा राजपाट ने मारे ते, शाअर्थना छे. हुं तारी पटराणी थवाने इच्छती नथी. मारे तारा वस्त्राभुषण ने रत्नादि सुवर्णने शुं करवुं छे. आवा क्षणभंगुर धननो मने जराए लोभ नथी, मारुं शियलवत अखंडित रहे एज मारी इच्छा छे पापी ! हवे हुं आ तारी दुष्ट वाणी वधारे सांभळवा इच्छती नथी, तुं तारे रस्ते पड, अने अहींथी जेम आव्यो होय तेम चाल्यो जा; हुं क्षत्रीआणी छुं, तारुं आवुं अपमान हुं एक क्षण पण सांखी न खाउं, पण शुं करुं ? जीवहींसाथी डरुं छु. एवुं सांभळी राजा बोल्यो:—

ए बधुं खरुं पण अमारा जेवा राजा जो तारा जेवी रांक अबळाथीज बीता होत तो राज केम करत ? प्यारी ! प्यारी ! कही बोलावी त्यां सुधी. हवे वीलंबनो बखत नथी, चाल जलदी हा कहे के ना कहे. तारी शी मरजी छे ? तुं जाणती नथी के तुं अहीं एकली छे, तारो पति हवे शुं जीवतो आववानो छे ? ते तो कोण जाणे क्यां महासागरमां रखडी रखडी मरण पाम्यो हशे. एवी कोण अनाथ सुंदरी हशे के जे मारा जेवा पृथिवपतीने पति स्वीकारी सनाथ न थाय. मृगनयनी तारां चारु नेत्रमां आ शुभ प्रसंगे आंसु भरवां उचीत छे ! लक्ष्मी चांल्लो करवा आवे त्यारे मौं धोवा जाय, एवा मुख माणस जेवी तुं नथी. बस बस, चालो, मारो रथ बहार खोटी थाय छे. आजथी मारा शयनग्रहमां आवी मनमान्या विलास करो. खुशीथी आवशो तो पण तमे छो, ने नाखुशीथी आवशो तो पण तमेज छो; एतो हुंज एवो के तमारा पतीने

प्रपंचथी परदेश मोकल्यो, नहीं तो खडी स्वारीए तमारा पतीने शीरच्छेद करावी तमने मारा शयनग्रहमां राखत तो मने कोण रोकनार हतुं ? धणीनो कोण धणी छे ? माटे मारु कहुं मानो, मारी जोडे झाझी जकमां कंइ सार नथी, तमे समजु छो, डाह्यां छो, तमारुं श्रेय शुं छे, ते विचारो. हरिवळ करतां शुं हुं रुप गुणमां कोइ प्रकारे उतरतो छुं ? मदोमन्त महेलाओना कामविकार पारख-वामां शुं हुं अजाण छुं ? तमारा पति करतां कामशास्त्रना अभ्यासमां हुं. काचो छुं ? मारे मांदर प्यारी ! चालो. तमारा सर्व मनोर्थ पुरा थशे. मारा शयनग्रहनी शोभा जोइ देवालयने तमे तुच्छ गणशो. वसंतश्री वसंत ऋतु-मां मारा जेवा मदनवेगने त्यांज शोभे ! विधाता नींदवा ज लायक छे. ज्यां जोइए त्यां तेनी सुखाइता मोजुदज छे. दरेक काममां तेनी बेदरकारी ! तेनी अपुर्णता केटली ! नहीं तो हरिवळ जेवा रंकने त्यां वसंतश्री जेवुं रत्न मुके ? रत्न तो लोढामां शोभे ज नहीं. रत्ननी बेठक तो सुवर्णेज छाजे कोइ मुर्व माणस अमुल्य रत्नने लोढामां जडशे तो शुं सुग्न माणस त्यांथी काढी उचीत स्थाने न मुके ?

पोताना. प्राणनाथनी आवी अयोग्य नींदा न सहे-वायाथी वसंतश्रीए जरा उंचुं जोयुं, तेना मोंपर लोहीनी सुरखी चढी आवी, तेनां लोचन रक्त थयां, डोळा बहार निकळ्या, तेनुं हृदय कंपवा लाग्युं, तेनुं गात्र गरम थयुं, ने त्रास साथे कहेवा लागीः—हे राजाजी ! तमारे बीजुं जे कंइ बोलवुं होय ते भले बोलो, पण हुं तमने साफ कहुं छुं

કે મારા પ્રાણપતીને મારી પાસે નીંદશો નહીં. તે સુરુપ છે કે કુરુપ છે, ગુણવાન છે કે મુર્ખ છે ધનવાન છે કે દરિદ્ર છે, ગમે તેવો છે તો પણ આ ક્ષણભંગુર જગતમાં મારું સર્વ-સ્વ તેજ છે.

રાજા કહે છે:-જો તેજ તારું સર્વસ્વ છે તો તે ક્યાં છે ? તેતો ક્યારનોએ મરણ પામ્યો. જે વસ્તુ દુનિઆપાર થઈ છે તે વસ્તુપર મમત્વ રાખી खालી મોહ કરવાથી શું ફાયદો છે ? ડાહ્યા પુરુષો ગણલા સુખનો શોચ કરતા નથી, તેમ ચાલતા સુખને છોડતા નથી સુંદરી ! હવે મી-થ્યાવાદ મુકી દઈ મારે શરણ થવું એજ તારું કર્તવ્ય છે. નહીં તો અહીંથી પકડી 'એકદમ નિચે ઉભા રહેલા મારા સુખદ સાથે હું તને મારા શયનગ્રહમાં પહોંચતી કરીશ, ત્યાં તારું કોઈ નથી. ત્યાં તારે મારી ઇચ્છાને આધિન થવું પડશે, માટે તારું ભવિષ્ય જેમ સુધરે એમ તું કર.

આવી વિકટ વિટંબણામાં આવી પડેલી અનાથ અ-બલ્લા એ મુસાફરીએ ગણલા પોતાના પ્રાણાધારનું શું થયું હશે તેની તથા આ દુષ્ટ કામાંધ રાજાના સપાટામાંથી શી રીતે પોતાનું શીયલ સાચવવું તેની ચીંતામાં ને ચીં-તામાં પ્રસંગને અનુસરી જરા ડંચુ જોયું. રાજા સામી દ્રષ્ટી કરી મ્હો મલકાવ્યું અને મંદ મંદ હસી. આથી કરીને રાજાનું મન પ્રફુલ્લ થયું, તેના રોમ વીકસ્વર થયા, ઘણા દિવસની ધારેલી ઇચ્છા પૂર્ણ થશે એ આશાએ તેનું હૃદય ધબકવા માંડ્યું અને અધીરો થઈ કહેવા લાગ્યો:-સ્ત્રી જાત હઠીલી તે હઠીલીજ. ચાલો હવે મારી સાથે રથમાં એમ કહી હાથ પકડવા જાય છે એટલે વસંતશ્રી પ્રેમ વચનથી

बोली:-राजाजी ! हजु उतावळा न थाओ हाल जाओ; हुं हजु एवी अधम थइ नथी के मारुं पतिवृत छोडुं आजथी मासपर्यंत मारा स्वामीनी खबर नहीं मळे तो हुं राजा तमने मळीश.

कामांध राजाए विचार्युं के एना पत्तिनो क्यां पत्तो छे ? ते तो जरूर मरण पाव्यो हशे; हवे ते क्यांथी फरी आववानो छे ? एक मासनी अवधी तो सेहेजमां पुरी थशे, मास पछी मने मळवानुं वचन आपे छे, तो तेने मारे नाहक थोडा काळ माटे शा सारु दुभववी जोइए. चाल एम कही पोतानुं काम सिद्ध थयुं जाणी हर्षभेर घेर गयो.

हवे कामांध मदनवेगना गया पछी आपणी चिंता-तुर विचारी वसंतश्रीए केटलोक काळ जेम तेम व्यक्तित कर्यो एक मासनी अवधि पुरी थइ एटले वसंतश्री विमा-सवा लागि के:-अरे ! आ में केवुं अनुचित काम कर्युं. एक मास तो सेहेजमां जतो रह्यो; काल सवारे चंडाळ राजा तेना कामाग्निमां होमवा मारा श्रेष्ठ शियळवृतनुं बळिदान करवा आवी उभोरहेशे. अहो ! धिक्कार छे मने, मारा रूपने, मारा यौवनने, जेणे मारा उत्तम रत्ननुं हरण करवा आ नराधमने प्रेयो. हवे रत्ननुं जतन करवुं एज मारो धर्म छे.

वसंतश्री बळी जरा वधारे विचार करी वीले मोठे बोली:-पण रत्ननुं जतन हुं अबळा नारी सबळ नर आगळ शी रीते करुं? कहेवत छे के, सत्ता आगळ शाण-पण शा कामनुं? मदनवेग मदनना कटक साथे काल सवारे

पोतानुं सबळ सैन्य लेइ मारे आंगणे आवी उभो रहेशे, अने मने कहेशे के चाल मारे वेर, हुं कहीश के, ना; एम तो केम बने? तत्काळ ते तेना सुभटोने आज्ञा आपशेके, पकडो आ ठगारीने बांधो आ दुष्टाने, अने जाओ मूको एने मारा शयनग्रहमां अरे! हाय! आ वखत प्राणपति विना कोण मारी रक्षा करे? शयनग्रहमां आणी ए दुष्ट, मने खात्री छे के, मारशे तो नहि; पण खरे मने जीवती मुइ करशे. चोर मारुं शियळवृत चोरशे, मने भीख मागती करशे, अरे! हाय! हुं पापणी शा माटे जन्मी? जन्मी तो जन्मी, पण आवुं दुःखदायक रूप. अरे! पण हजु हुं नाइलाज नथी. शा सारुं गभराउ छुं. निराधार सती स्त्रीनुं शिल ग्वंडन करवा प्रजा बळात्कार करे त्यारे राजानुं शरण; ज्यारे राजा तेनी साथे पराणे प्रित बांधवा तैयार थाय, त्यारे कृपालु यमराजनुं शरण. हुं मुखी शा माटे ते शरण चुकुं छुं? आवे टांणे आत्मघातनां पाति-कधी बीवुं ए ठीक नथी. चाल उठः—

हवे डाह्यो एवो हरिबलमच्छी पोतानी नचिन पर-णेली कुसुमश्रीने उद्यानने विषे मुकीने पोताना घरनुं स्वरूप जोवाने अर्थे छानोमानो आवीने पोताना घर आ-गळ दुकडो एकांतमां रह्यो थको सांभळे छे, तेथी सतीनुं साहस जोइ एकदम बोली उठयोः—

खबडदार ! खबडदार ! आत्मघात जेवो आ जग-तमां बीजो एके अन्याय नथी; एम बोलतो हरिबल वसं-तश्रीना मां आगळ अचानक आवी उभो रह्यो.

गद् गद् कंठे वसंतश्री बोलीः—कोण स्वामिनाथ !

अरे शुं स्वामिनाथ! हा! तमेज छो! केम कुशळ तो खरा!

हरिवळ—हा! प्रिया कुशळ छुं. पण शाणी स्त्रीने आवुं अयोग्य आचरण शा माटे ?

वसंतश्री—स्वामिनाथ ! अयोग्य कहो के योग्य पण आज तमारां दर्शन थयां न होत तो काल सवारे वसंतश्री तमारे त्यां नहोती.

हरिवळ—नहीं सुंदरी तारा सतित्वनुं में पुरेपुरुं पारखुं जोयुं. आ कपटी राजाए तारा उपर गुजारेलो जुलम सांभळी हुं बहुं दिलगीर थयो छुं. अधर्मी अधर्मनां फळ मोडां वहेलां चाखशे.

हवे पोताना स्वाभिने देखीने रोमराय विकस्वर थया छे जेनां एवी ते वसंतश्रीए पोताना स्वामिनी आगता स्वागता करीने, कुशळ क्षेम पुछीने राजानुं सर्व वृत्तांत कह्युं; अने हरिवळे पण पोते घेरथी निकळ्यो त्यांथी मांडीने पाछो घेर आव्यो त्यां सुधीनुं सर्व वृत्तांत वसंतश्रीने कह्युं. “ ज्यां खरो प्रेम होय त्यां शुं गोप्य होय ? ”

कुसुमश्रीनां लग्ननो वृत्तांत सांभळी वसंतश्री. स्वामिनाथ साथे उद्याने गइ, त्यां बंने घणो हर्ष पामी अन्या अन्य भेटी हालना काळमां जेम बे शोक्यो अरस परस लढी एक बीजानां मूळ वाटे छे तेम ते काळे नहोतुं. हाल तो जे धणी बे स्त्री परणी पोतानो जीवात्मा दुखाब्धिमां नांखे छे तेना जीवने भलुं पूछवुं अगाडीनी स्त्रीओ-शोक्यो-जो के ए नाम हालना अर्थने अनुसरी तेमने आपवुं ऊचित् नथी. होय, तापण सहीयरो तां शुं? पण बेहेनोनी

माफक प्रेमपूर्वक संतोषથી अरसपरस हळी मळी पोताना प्राणपतिनी सेवामां हमेशां तत्पर रहेती. हालनी मुख बायडी क्यां, अने ते काळनी बिद्वान, सदगुणी भार्या क्यां ? स्त्री अने संततिनुं सुख वांच्छनार दरेक डाह्या पुरुषे पोतानी प्रियाने केळववी जोइए.

हवे हरिबळे पोतानी सुग्न प्रिया साथे कंइक मसलत करी मोटे परोढीए राजाने केहेण मोकल्युं. हरिबळना आव्याना समाचार सांभळी दुष्ट मदनवेग खष्ट पड्यो, प्रथम तो तेणे ते बातनो अनादर कर्यो. पण पछी भाग्यने निंदवा लाग्यो आज तेनो मोठे आव्यो कोळीयो जतो रह्यो. वायुना वेगथी जेम पाकां पादडं खरी पडे छे, तेम आज तेनी परिपकव थएली सर्व आशाओ जमीनदोस्त थइ गइ. सोनीनुं जेम धम्युं सोनुं धुळ मळे छे, तेम आज तेनी सर्व मेहेनत व्यर्थ गइ. वर्षाकाळमां जेम घनघटा वायुना वेगथी घडीमां विखराइ जाय छे, तेम आज तेना सघळा मनोरथ घडीमां विखराइ गया. हुंकामां कहीए तो आज तेने भाग्यदेवीए मेरु चढावी निचे पाड्यो आज तेना सर्व सुखनो नाश थयो, क्षणमां स्वस्थ थइ मदनवेग परिजनने कहेवा लाग्यो:-आज मारे आनंदनी वधाइ आवी, राजभुवनने शणगारो, बोरणे तोरण बांधो, हाथी घोडा रथादि नाना प्रकारनां सकल वाहनो साजं बिछा-बी तैयार करो, राज पुरुषोने आज्ञा करो के; सुंदर वस्त्राभुषण पेहेरी दरबारमां पधारे; आज मारा परमप्रिय हितस्वी हरिबळ. सोंपेलुं काम सत्वर करी अन्ने पधारे छे, आज मारे घणा दिवसनो वियोग दुट्यो, आपण सर्व

સામૈયું કરી ચાલો, આજ તેમને નગર પ્રવેશ કરાવીએ.

રાજાની આજ્ઞા થઈ કે તરતજ મોહનવાજાં વાગ્યાં, સકલ નગરમાં આનંદ આનંદ વર્તી રહ્યો, નગરમાં પ્રવેશ કરતાં મદનવેગે હરિબલ્લને વધાવી દરબારમાં પધારવા આમંત્રણ કર્યું, પોતાની પ્રિયાને પેલું અમૃતપાત્ર લઈ વેર જવાની આજ્ઞા આપી હરિબલ્લ વિશાળાપતિ સાથે રાજ્ય-ભુવનમાં ગયો, રાજાએ સન્માન સાથે યોગ્ય સ્થાને બેસાડી કુશલ પુછી કાર્ય સિદ્ધ શી રીતે કર્યું. તે પુછ્યું તે સાં-ભળી હરિબલ્લ કહે છે:—

હે રાજા ! લંકાપતિ વિભીષણને તેડવા અત્રેથી નિ-કળ્યા પછી ઘણો વિકટ રસ્તા સેડ સેડ કરતા હું આશ્વરે સમુદ્ર કિનારે આવી પહોંચ્યા. નાંચી નજર ન પહોંચે એવા અમાપ સમુદ્રનાં કાઠાંદવ જેવાં પાણી ઉપર નજર કરતાં લંકાપુરી શી રીતે પોહોંચવું, તેનો હું વિચાર કર-વા લાગ્યો; એટલામાં એક મોટો રાક્ષસ સ્વાડે સ્વાડે કરતાં મારા સમીપ આવી ઉભો રહ્યો. રાક્ષસનો વિકાલ સ્વભાવ અને વિચિત્ર આકૃતિ देखી હું કરગરી કહેવા લાગ્યો:—હે મહાબલ્લ મને સ્વાધાથી તું તૃપ્ત થાય છતાં હું મોટો પરોપકાર માનું છું. મને મારા જીવની ફીકર નથી, પરંતુ ફીકર એટલીજ છે કે, હું મારી પ્રતિજ્ઞા પરિપૂર્ણ કર્યા વગર મૃત્યુ પામીશ. એ સાંભળી આકુલ વ્યાકુલ થઈને રાક્ષસ ગુસ્સે થઈ બોલ્યો:—હે માનવી ! એવી તું શી પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે મરણ સમયે પણ પ્રતિજ્ઞા પ્રતિજ્ઞા કરી રહ્યો છે. ચાલ, તારી પ્રતિજ્ઞા મને જલદી કહે, હું તે પૂર્ણ કરવા તને મદદ કરું. ‘હું તને મદદ કરું’ આવું રાક્ષસનું આશા-

युक्त बचन सांभळी में जरा धीरज पकडी, अने प्रसन चित्तथी कहेवा लाग्यो;—हे महाभाग्य! विशाळापति मदनवेगनो हूं आज्ञांकित सेवक छुं, मदनवेग विवाह म-होत्सव मांडे छे, तेमां लंकापति बिभीषणने निमंत्रण करवा हूं लंका जाउं छुं. आ विकट काम करवानुं भरी राज सभा वच्चे में माथे लीधुं छे, आ काम जो माराथी न थाय तो मारी प्रतिज्ञा भागे. राक्षस आंखो फेरवी मोटेथी बोल्यो:—अल्या मानवी ! आ प्रतिज्ञा पुर्ण करवी सेहेल नथी, आवो मोटो महासागर तरवो ए मानवीनां काम नथी, तोपण हूं तने एक युक्ति बतावुं छुं, एमां मारुं काम थशे, ने तारुं थशे. हूं बे हाथ जोडी कहेवा लाग्यो:—ते युक्ति मने जल्दी बतावो. मारा स्वामीनुं काम करवा तमे जे युक्ति बतावशो, ते करवा हूं तैयार छुं क्षुधातुर राक्षस खुशी थइने अनेक प्रकारना विचित्र चाळा करतो कहेवा लाग्यो:—हे मानवी ! जो लंकापुरी जवुं होय, जो बिभीषणने नोतरवो होय, अने जो तारी प्रतिज्ञा पाळवी होय तो अत्यारेज आ जंगलमां लाकडांनी चिता खडकी तेमां पड. चितामां पडी बळी मरवा शिवाय लंकाए जवानो बीजो रस्तो नथी राक्षसनी आ युक्ति प्रथम तो मने व्याजबी लागी नहीं, परंतु स्वामीनुं कार्य करवा कृतघ्न सेवक पोतानो प्राण पण अर्पण करे; एम विचारी प्रतिज्ञाए बंधाएलो हूं राक्षसनां वचन उपर विश्वास करी अग्निमां पड्यो. राक्षसे पण मारी राखनो पोटलो बांधी बिभीषण पासे मुकी, मारुं सर्व वृत्तांत कछुं मारी स्वामी-भक्ति जोइ मारापर तुष्टमान थयो. तेणे मारी राख उपर

अमृत छांटी मने सजीवन कयौं. मारुं अदभुत रूप जोइ तेणे मने कन्यादान दीयुं, कन्या साथे घणां किंमती वस्त्राभुषण, हाथी, घोडा सुखपालादी अनेक वस्तुओ मने आपी, परंतु ते सर्व लइ अत्रे आवबुं कठण थइ पडे एम धारी में ते अंगिकार करी नहीं; त्यारे तेणे मने घणो आग्रह करी कहुं के तमे अहींज रहो, मन मानी रीझि सीझि भोगवो. अने नवनवी रूपवंती यौवनाओ साथे अमन चमन करो; में कहुं के ए काम माराथी बने नहीं, कारण के हुं मारा स्वामी विशाळापति मदनवेगनी आज्ञाथी तमने नोतरवा आव्यो हुं. मदनवेग मोटो विवाहमहोत्सव मांडे छे, माटे कृपा करी तमे पधारो. बिभीषणे जरा विचार करी मने कहुं के, हरिबळ ! अमारी पुत्री साथे हालमां तो तमे पधारो, विवाहना बे दिवस रहेसो त्यारे हुं आवीश. आ सांभळी हुं घणो दिलगीर थयो तो पण बिभीषणे; हुं आव्यो तेनी खात्री माटे निशानी तरीके आ चंद्रहास नामनुं तेनुं दिव्य खडग आपी, मने मारी प्रिया साथे एक क्षणमां उठावी पाछो अहींआं लावी मुक्यो हे राजा तारुं आवुं दुष्कर काम करवा आ प्रमाणे में संकट सहन कर्युं कारण के स्वामी सेवामां हुं मोहुं पुन्य समजुं छुं.

पुन्यना प्रभावे हरिबळनी आ बनावटो बात मदनवेग साची मानी तेनो आभारी थयो, राजसभा सौ विस्मय थइ तेनी प्रसंसा करवा लागी. सघळा मांहे मांहे कहेवा लाग्या के, हरिबळ महा प्रतापी छे, नहीं तो आवुं मुश्केल काम कोण करे ! आम छतां हरिबळनी बातमां

प्रधानने अंदेशो रख्यो तेणे विचार्युं के, आ खडग तथा कन्या कोइ साथे कपट करी हरिबळ लाव्यो छे.

पण हवे तो एथी अधिक ए थयुं के तेनो इर्षाग्नि प्रज्वलित थयो, राजसभामां हरिबळनी ख्याति अने राजाना मों आगळ तेनुं अधिक अधिक मान थतुं जोइ आ अदेखा प्रधाननुं हृदय चिंतातुर थयुं रात दिवस विचार करतां करतां तेणे एक दिवस हरिबळने त्यां राजानुं जमवानुं ठराव्युं. पोतानी सुज्ञ प्रियाओना शियलरूपी सोनाने तपाववा आ वळी नविन भट्टी सळगती जोइ हरिबळने घणो संताप थयो. तोपण शुं करे ? सभा वच्चे नाइलाजे तेणे राजानुं वचन कबुळ कर्युं.

हवे ठरावेला दिवसे विशाळापति मदनवेग, प्रधान प्रमुख सर्व संबंधीओने तेडी हरिबळने त्यां भोजन करवा पधार्यो, हरिबळे पण राजाने मनपसंन नाना प्रकारनी सामग्री तैयार करावी, राजा भोजनशाळामां पधार्या के तरतज वसंतश्री तथा कुसुमश्री सुंदर वस्त्राभुषण पहेरी आकाशनी विद्युतनी माफक झणझणाट करती सोना रुपाना वरख चोढेला पकवान सुवर्ण थाळमां लेइ पिरसवा निकळी पडी. चंपकवर्णी चतुर चपलाओनां सुंदर गात्र निहाळी, तेमनी मनहर मथुर वाणी सांभळी. मदनवेग दिगमुढ थइ गयो. भोजनमांथी तेनुं चित्त उठी गयुं; मदनवेगमां पाछुं मदननुं भुत भरार्युं, तेनो टांढो पडेलो कामाग्नि पाछो सतेज थयो, अवसर जोइ अदेखा अमात्ये आ अग्निमां पाछुं अदेखाइनुं डोळीउं होम्युं एटले तत्काळ भभुको थयो. हवे गमे तेम थाय,

તોપણ મદનવેગને વસંતશ્રી ને કુસુમશ્રી જોડાવજ.

મદનવેગ મંદિરે આવ્યો, દાસ દાસીઓ તેની આસના વાસના કરી; પળ શા કામની ? પરસ્ત્રીરૂપી દીવાસલીનો વિષયરૂપી ગંધક મદનવેગની મનરૂપી પેટી સાથે ઘસાયો, કામાગ્નિ પ્રગટ થયો. તે પ્રદિસ થવા અદેસાઈ રૂપી ડોઢીઝં હોમાયું. હવે ઓ પ્રિય વાંચનાર ! કહો કે સદાચાર રૂપી વૃક્ષને વઢગેલા સુયશરૂપી ફુલને આ અગ્નિનો જ્વાળા દક્ષાડ્યા વગર રહેશે ? આ અગ્નિથી રાજાના અંતઃકરણનું લોહી ડકડ્યું, લોહી શરીરની રંગે રંગ પ્રસર્યું, અને શરીર ધગધગવા માંડ્યું; આ રોગનું નિવારણ કરવા મદનવેગે પ્રધાનને તેડ્યો. રાજનીતીમાં પ્રવીણ પ્રધાને અવસર વિચારી પોતાના પ્રતિસ્પર્ધી હરિવલ્લનું કાટલું કાઢવાનો લાગ સાધ્યો. રાજા સન્મુખ બે કર જોડી દિન વચને પ્રધાન બોલ્યો:—હે રાજા ! તમારો મદનજ્વર શાંત થાય એવું કયું ઔષધ મળે ? કુસુમશ્રીને વસંતશ્રી નામે બે ઔષધિ હરિવલ્લ પાસે છે, એ ઔષધી વિચિત્ર ગુણવાળી છે માત્ર દ્રષ્ટિગોચર થવાથી ઇંદ્ર સરસાને પરિતાપ કરવાને સમર્થ છે, તેમ તેના સ્પર્શ માત્રથી મહાવિષય કામજ્વરનું નિવારણ કરે. એવી છે.

વળી એ ઔષધિ સદા પાસે રાખવા યોગ્ય છે, પુણ્ય છે, મનોવિકાર શાંત કરે છે, હૃદયને આનંદકારી છે, આંસુને ઠારનારી છે, વિશ્વરિદ્ધિ વિસ્તારનારી છે, આ લોક ને પરલોકને વિષે સુખ આપનારી છે. માટે હે નિરાધિપ ! એ ઉત્તમ, માંગલ્યકારી ઔષધિનું શીઘ્ર ગ્રહણ કરો.

પ્રધાનનાં આવાં વચનથી મદનવેગ ઘણો આકુલ

व्याकुल थइ लाचार थइ कहेवा लाग्यो:—हे प्रधान ! मारा जेवा कम नसीबने ए औषधि क्यांथी मळे, ए औषध दुर्लभ छे, बळी हरिबल महा प्रतापी छे, ते मारो हितकारी मित्र छे, मारा दुष्कर काम करे छे. एने माराथी.

प्रधाने कह्युं-अरे ! राजा ! एमां कांइ कहेवानुं नथी, तमे तेने जे काम बतावशो ते करवा ते ना नहीं कहे. आपणी कुंवरीनो विवाह आदरवानो छे माटे तेमां पधारवा यम राजाने.

निमंत्रण करवानुं काम तेने सोंपो. तेमां तेनुं मृत्यु थशे, अने पछी तेनी बन्ने स्त्रीओ आपणीज छे.

मदन पिडाथी परिताप पामेला मुख मदनवेगने आ गर्वीत प्रधाननी दुष्ट सलाह गमी तेथी तेणे तेनो ताकीदे अमल कर्यो. परिचारकने बोलावी आज्ञा आपी के हरिबलने बोलावो हरिबल आवताने वार राजाए घणी भिष्ट वाणीए तेनो सत्कार कर्यो. तेना गुणनुं वर्णन करी कह्युं के: हे हरिबल ! मारा खरा मित्र तमेज छो, नहीं तो बिभीषणने नोतर्या जेवुं कठण काम कोण करे ? हाल पण एक एवुं ज काम आवी पड्युं छे. हुं धारुं छुं के तमे मारा हितने अर्थे तत्काळ ते करवा तैयार थशो. तमारे मारुं वचन प्रमाण करवुंज जोइए. एम कही धारेली मसलत निवेदन करी.

हरिबले ते माथे चढावी घणो असंतुष्ट थइ वेर गयो, पोतानी प्रियाओने सर्व वृत्तांत निवेदन कर्युं, दुष्ट राजा-

નો દુષ્ટ સંકલ્પ તરતજ ચતુરાઓ ચેતી ગઈ, પળ ધિરજ ધરી હરીબલ્લને કહેવા લાગી:—સ્વામિ ! તમે નિશંક રહો, તમારા પુન્યના પ્રભાવે નિર્વીઘ્ને તમારું કામ સફળ થશે. અમારું શિયલ ભલે ચરણે ચહે.

પછી રાજાએ તત્કાલ પુર બહાર ઘણાં ભારે સુકાં લાકડાંની એક કાલ્સવરૂપ મોટી ચિતા ચાકાવી અગ્નિ પ્રજ્વલિત કરી; હરિબલ્લ નગરવાસીઓ સમક્ષ તેમાં બઢી સ્વાસ્થ થઈ ગયો; નાગરિકો વિચારા હાહાકાર કરી છાતીફાટ રડવા લાગ્યા; સઘળા એકજ સ્વરે રાજાને ને પ્રધાનને નિંદવા લાગ્યા. અરેરે ! રાજાએ હરિબલ્લ જેવા પ્રતાપી પુરુષને કપટથી માયો, બહુજ સ્વોદું કર્યું; આપણા રાજા જેવો અધર્મી કોઈ નથી.

હવે નગરવાસી સર્વે લોકો રાજા તથા પ્રધાનની નિંદા કરે છે, અને હરિબલ્લની પ્રશંસા કરે છે અને કહે છે કે હરિબલ્લ એટલે સિંહના સરસુ બલ્લ તથા વિષ્ણુના સરસુ બલ્લ તથા ઇંદ્રના તેજને ધારણ કરનાર એવા પ્રતાપી પુરુષને રાજાએ તથા પ્રધાને એવી લલનારૂપ લક્ષ્મીની લાલચે કપટથી માયો એ બહુજ સ્વોદું કામ કર્યું !!! માટે એના સરસુ બીજો કોઈ અધર્મી નથી. એવી રીતે જેમ સડી ગયેલા કલેવરમાંથી દુર્ગંધ વિસ્તરે, તેમ આવા નગરમાં રાજાના અધર્મરૂપ અપકીર્તિરૂપ દુર્ગંધ વિસ્તર્યો.

હરિબલ્લે અગ્નિ માંહે પડતાં થકાંજ સુસ્થિત દેવતાને સંભાર્યો. તેના સાનિધ્ય થકી શરીરે લગારમાત્ર પણ પીડા ન થતાં જેમ સોનું તપાવ્યાથી દીપિ ઉઠે તેમ હરિબલ્લ પણ કાંન્તિયે કરી દીપી ઉઠ્યો. અંજનસિદ્ધિની પેટે

तत्काळ चितामांथी निकळीने अहृष्य थको एकांतेरह्यो, अने रात पडी एटले पोताने वेर आव्यो, हरिबलने देखीने तेनी बन्ने स्त्रीओ हर्षवंत थइ; अने विस्मय पामी पोताना आत्माने धन्य मानी अमृतना तुंबडा मांहीथी अमृत छांटयुं, तेना प्रभावे करी हरिबलनुं शरीर इंद्रना सरखुं थयुं. पुन्यना उदयथी शुं न संभवे ? पुन्यवंत पुरुषने दुर्जन लोक कष्टना समुद्रमां नांखे तेज सुखनो समुद्र थाय. जेम अगरने देवतामां नांखीए तो उलटी सुगंधता प्रसरे, तेम पुन्यवंतने आपदा ते संपदारुप थाय.

हवे हरिबल पोतानी वे प्रिया साथे प्रेमआलाप करे छे, तेवामां राजा कंदर्पज्वरे पीड्यो थको अत्यंत मदोन्मत थइने हरिबलना घरने विषे आव्यो; राजाने आवतो जोइने बन्ने स्त्रीओ हरिबलने कहेवा लागी के:-हे स्वामि! तमे घरमां गुप्त रहीने अमारी बन्ने जणनी चतुराइ तथा डहापण जुओ जे स्त्रीओ शुं करे छे ! स्त्रीओनुं बोलवुं सांभळी हरिबळे पण तेम कर्युं. जेवारे राजा आव्यो एटले ते बन्ने स्त्रीओए राजाने आदर सन्मान तथा आसन आपवादिक सर्व कार्य साचवी राजाने पुछयुं:-हे स्वामि ! आ अवसरे आपने आंही आव्यानुं शुं प्रयोजन हतुं? स्त्रीओनुं बोलवुं सांभळी राजा गांडानी पेठे हसतो अतिशय उल्लास पामतो कहेवा लाग्यो:-हे कामनियो! तमे शुं नथी जाणतीयो जे हुं तमने मारे वेर तेडी जवा आव्यो छुं ? माटे चालो पधारो. राजानुं वचन सांभळी ने बन्ने स्त्रीओ कहेवा लागी:-हे राजन् ! ए तारुं बोलवुं उचित नथी, तुं सेवकजननो बाप सरखो छे, के लोक

અનર્થ કરતા હોય તેને તું વારી રાખે, તો તું પોતેજ અનર્થ કરે છે તો તુજને કોણ વારે? પરસ્ત્રી દેવતાની સ્ત્રી સરસ્ત્રી સ્વરૂપવાન હોયતો પળ શીઘ્ર પરહરવી ! તેમાં વઢી સેવકની સ્ત્રી તો પુત્રીની પેઠે તથા પુત્રવહુની પેઠે ગણીને વિશેષે છાંડવી જોઈએ, રાજા જે છે તે પ્રજાને અન્યાય કરતાં દેખી દંડ કરીને વારી રાખે, પણ જેવારે રાજા પોતેજ અન્યાય કરે તે વારે તેને કોણ વારવા સમર્થ થાય? જે ચોકી કરે તેજ ચોરી કરે; જે વઢાવીઆ હોય તેજ ધાડી થઈને સંઘને લુંટે; પાણી થકી જેવારે અગ્નિ ઉઠે, સુર્ય થકી જેવારે અંધકાર વ્યાપે, તેવારે શો ઉપાય થાય ? તે માટે તુજને આ શી વેલછા થઈ છે, જે તું અમારી વાંચ્છના કરે છે ? આ તારી વર્તણુકથી અમારા પ્રાણ જશે તો જવા દેશું. પણ અમે અમારા શિઠ્ઠને મલિન કરવા દેશું નહીં.

કહ્યું છે કે:—

વરંશ્રુંગોત્તુંગાઽગુરુ શિખરિણઃકાપિવિષમે ।
 પતિત્વાયંકાયઃ કઠિનદ્વિષદંતર્વિદલિતઃ॥
 વરંન્યસ્તોહસ્તઃફણિપતિમુખેતીક્ષ્ણદશને ।
 વરંબન્હૌ પાતસ્તદપિનવરં શીલવિલયઃ ॥૧॥

ભાવાર્થ:—ઉંચાં છે શિખર તે જૈનાં એવા મોટા જે પર્વત તેના વિષમ પ્રદેશને વિષે પડીને આ કાયાને કઠિણ પાષાણ માંહે દઢી નાંચવી તે શ્રેષ્ઠ છે; વઢી તીચ્છા દાંત-વાઢા શેષનાગના મુખમાં હાથ ઘાલવો તે શ્રેષ્ઠ છે, તથા

अग्निने विषे पडवुं ते श्रेष्ठ छे, पण शिळनो भंग करवो ते श्रेष्ठ नथी.

ते कारण माटे हे राजन ! अत्यंत कटुक विपाक छे जेना, एवा परस्त्री संभोगना पाप थकी तुं विराम पाम.

वळी कणुं छे के:—

सुकृतेसत्यपिकर्मणि, दुर्गिंतिरेवांतरोश्रियं ॥

हरतितैलह्युद्भुक्तेऽपिहि, दीपशिखांहरतिवाताली १

भावार्थ:—जेम दीवानी शिखीने तेल पडोचे छे तोपण तेने वायरो हणी नांखे छे, तेम मनुष्यने सुकृतरूप कर्म छतां पण वचमां अन्याय आवीने तेनी लक्ष्मीने हणी नांखे छे.

माटे हे राजन ! मांगलिकने अर्थे अन्यायमार्ग छांडवो ने न्याय मार्गें वर्तवुं, कारण के जे न्यायमार्ग छे ते सर्व संपदानुं सुळ छे.

कणुं छे के:—

द्रुमेषूसलिलंसंपि; नरेषूमदनेमनः

विद्यास्वभ्यसनन्यायः श्रियामायुःप्रकीर्तितम् ॥१॥

श्रुतेनबुद्धिःसुकृतेनविज्ञता, मदनेननारीसलिलेन-
निमग्नगा ॥ निशाशशाकेनघृतिःसमाधिना, नयेनचालं-
क्तियतेनरेन्द्रता ॥ २ ॥

भावार्थ:—वृक्षने विषे पाणी, पुरुषने विषे घृत, का-
मने विषे मन, विद्याभ्यासमां न्यायनुं, जाणवुं, लक्ष्मीने

વિષે પુર્ણ આયુ શોભાકારી છે. જ્ઞાને કરી બુદ્ધિ શોભે છે, સુકૃત પદે નિપુણતા શોભે છે, કંદર્પે કરી સ્ત્રી શોભે છે, જલે કરી નદી શોભે છે. ચંદ્રમાયે કરી રાત્રી શોભે છે, સમાધિપણે સંતોષ શોભે છે, અને ન્યાયે કરી રાજા શોભે છે.

एवी रीते हरिवल्लनी स्त्रीओए नवनवी युक्तियो करीने राजाने समजाव्यो, पण जेम अतिशे तावमां औबध मिथ्या भुन थाय तेम राजा समज्या नहि. हवे राजा कंदर्पनी पीडाये पीडाणो थको कहेवा लाग्यो:-हे प्रियाओ ! हुं राजा छतां तमने आटली बधी प्रार्थना करुं छुं तोपण तमे नथी मानतीयो; पण हवे तमारो भरथार जीवतो आवे एवी आशा तमारे करवीज नहीं, तमारे वास्ते में तेने बाळी भस्म कर्यो छे; एटला माटे तमे सुजने जलदीथी स्वामिरूप मानो तमारा सुख दुःखनो हेतु हवे हुं छुं, अने तमे मारे वश छो; जो तमे मारुं कहुं नहीं माना तो बळोत्कारे पण तमने ग्रहण करीश. हुं तमारा उपर आशक थयो छुं, माटे तमो तमारी इच्छाए मारी पासे आवो तो घणुंज सारुं छे, जेथी तमारं ने मारे मोटो स्नेह थशे.

एवां राजानां वचनो सांभळी स्त्रीओ क्रोध करी कहेवा लागी: धिक्कार पडो तने के जे माटे कागडानीपेठे कडवां वचने निषेध्यो थकोपण कपटमां निपुण थइ सामो एम बोले छे ? माटे जा पापी ! अमारथी दुर रहे ! नहीं तो तुं तारा मोटा पापनुं फळ हमणां ज पामीश ! !

स्त्रीओनां एवां कडवां वचनो सांभळीने जेवामां

राजा बलात्कार करवा जाय छे, तेवामां ते कुसुमश्रीए तरतज विद्याना बळे करीने राजाने चोरनी पेठे आकरा बंधने बांधी लीधो; बांधीने जेम तेना दांत तुटी पडे तेवी रीते धरती उपर तेने पाडी नांख्यो, तेथी तेज वग्वत राजाना दांत पण पडी गया. आकरा पासनुं बंधन तथा दांतनुं पडवुं ते बे वानाथी जे पीडा उत्पन्न थइ तेणे करीने दुःखनी अवस्थाने प्राप्त थयो, एवो राजा अत्यंत सुखनी पेठे हळवे हळवे आक्रंद करवा लाग्यो. ते वग्वते राजाना मुखमांथी लाळनुं पडवुं, आक्रंद करवुं, दांतनुं पडवुं, शोभा रहितपणुं इत्यादिक अवस्थाए करी तरुण छतां पण जाणीए वृद्धपणुंज पाम्यो होय नहि एवो देखावा लाग्यो. आथी करी जेम कोइ लाभ मेळववाने इच्छतो छतां पोतानी मुळ पुंजीनो पण नाश करी आवे तेम राजाने थयुं.

हवे दीनदयामणा मुखे करीने आक्रंद करता एवा राजाने देखीने दयाना घररूप स्त्रीओने दया उपनी, ते वारे ते बेमांथी कुसुमश्रीए राजाने कह्युं के:-हे पापी ? तुं पापने विषे तत्पर छे. तोपण अमे अपार दयाये करीने कोमळ छीए तेथी आ लोकना दुःखथी मुक्त करवा माटे अमे तने बंधनथी मुकीए छीए, पण परभवने विषे ए पापकर्म करीने वारंवार तुं नरकादिकमां जइश ते दुःखथी अमे मुकावाने समर्थ नथी; माटे हवे फरीथी तुं एवुं काम करीश नही, एम कही जलदीथी कुसुमश्रीए विद्याने बळे करीने राजाने बंधनथी मुक्त कर्यो. राजा शीघ्रपणे स्वस्थ अंग करी सावधान थइ पृथ्वी उपर बेठो थको कहेवा

લાગ્યો કે:-હરિવલ્લની સ્ત્રીઓના પ્રસાદ થકી શું દુઃખપ્રાપ્ત થાય છે? અર્થાત્ સર્વપ્રાપ્ત થાયજ, અને દુઃખ પળ ટલે. એમ કહી અતિશયપણે બહુ શોચ કરતો થકો કાંઈક પોતાની આંખો ઢાંકીને મંદમંદ ગતિએ રાજા તિહાંથી નિકળ્યા, અને માર્ગમાં ઘણો પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે:-અરે ! હું ઘણો વગોવાળો ! એમ વિચારતો ગુસ્સાપણે પોતાને ઘેર આવ્યો. ઘેર આવી બાહ્યસુખના આપનારા એવા અનેક ઉપાય કરીને રાત્રિ, નિર્ગમન કરી પ્રભાતે દાંત જવાથી લજ્જા પામતો થકો કાંઈક મિષ કરી મુખ ઢાંકી રાજસભામાં આવી બેઠો, અને છાની રીતે પોતાની સર્વ હકીકત મંત્રીને કહી; તેથી મંત્રીએ પણ સર્વસમાચાર જાણ્યા; તેવારે જેમ તત્ત્વનો જાણ પુરુષ સંસારનું સ્વરૂપ વિચારે, તેમ મંત્રી પણ વિચારતો થકો કાંઈક ભય, કાંઈક કૌતુક, અને કાંઈક કરુણા એ ત્રણ વાનાં સમકાળે પામ્યો.

હવે હરિવલ્લે પોતાની સ્ત્રીઓનું કરેલું અત્યંત વિચિત્ર ચરિત્ર જોયું, તેથી પોતાના ઘેરથી રાજાના ગયા પછી સ્ત્રીઓ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો કે:-તમારે અઘટિત કાર્યના કરનારા રાજાને એમજ કરવું યોગ્ય હતું; કારણ કે મુર્ખ હોય તે આસ્ફાલ્યા વિના અને અરહો પરહો કર્યા વિના પાધરો થાયજ નહિં ! જેમ હીણો સારથી રથને કુમાર્ગે ચલાવે તેમ કપટી મંત્રીએજ રાજાને દુર્બુદ્ધિ દેહને કુરસ્તે ચલાવ્યો.

કહ્યું છે છે:—

નૃપતિર્નરશ્ચનારી; તુરંગસ્તંત્રી ચશસ્ત્રમથશસ્ત્રં ॥

ચારુત્વરુત્વે સ્યાતામેષાંપરાયતે ॥ ૧ ॥

वल्लीनरिंदचित्तं; वरखाणंपाणियंचमहिलाओ ॥

तच्छयवश्रंतिसया वच्छय धुत्तेहिंनिजति ॥ २ ॥

भावार्थः—राजा, पुरुष, स्त्री, अश्व, वीणा, शास्त्र तथा शस्त्रे एटलानुं सुंदरपणुं अने होनपणुं ते सघळुं परने वश होय छे, एटलेजेवा तेने सोबती मळे तेवी ते शोभा पामे. वळी वेलडी, राजा, मन, व्याख्यान, पाणी अने स्त्रीओ एटला जन ज्यां सुधी धुर्त नथी मळ्या त्यां सुधी पोताने मार्गे चोले अर्थात् ते सर्व निच जननी सोबते हिनपणाने पामे छे, तथा उत्तमनी संगतिथी उत्तमपणुं भजे छे. तेम दुष्ट मंत्रीए ए राजाने कष्टमां नांख्यो छे; माटे प्रथम ते प्रधाननो कांडक उपाय करवो युक्त छे. ज्यां सुधी ए दुष्ट परिणामी मंत्री जीवतो हशे त्यां सुधी ते पोतांनी प्रकृति मुकशे नहीं. माटे अन्यायकारक ए प्रधान हणवा योग्य छे. कह्युं छे के: दुष्टने दमवो अने भलाजननी प्रतिपालना करवी ए न्याय मार्ग छे एटला माटे ते प्रधाननो निग्रह करवाने कांड कपट रचना करवी. ए मंत्रीनुं करेलुं कपट छे, तेज मार्गे आपणने चालवुं योग्य छे, कारण के कपटीने तो कपटधीज वश करवो.

कवि पण कहे छे के:—

व्रजंतितेमूढ धियः पराज्वं; भवंतिमायाविषुये-
नमायिनः ॥ प्रविश्यनिघ्नंतिसठास्तथाविद्या; नसंवृता-
गान्निशिताइवेषवः ॥ १ ॥

भावार्थः—जे कपटी पुरुषने विषे कपटपणुं नथी करता ते मुख बुद्धिना घणी पराभव प्रत्ये पामे छे, अने

ते पुरुषना हृदयमां प्रवेश करीने तेने हणे छे, तेनी उपर द्रष्टांत कहे छे:—

जैम तीक्ष्ण बाणो, जैणे बखतर प्रमुख पहेयुं नथी एवा पुरुषना हृदयमांहे पेशीने प्राण ले छे. विचार करनारानो विचार चार कानथी थाय छे, तो सवळे प्रशंशवा योग्य थाय छे; अने जो छ काने थाय तो बळी विशेष प्रशंसनीय थाय छे. सिद्धफलने आपे छे.

पछी ते छ काननो मंत्र करवाने अर्थ हरिबळे समुद्र देवताने संभार्यो; जेटले देवताने संभार्यो के तरतज देवे आवीने हरिबळनो अद्भुत वेष बनाव्यो, अने देवता संबंधी वस्त्राभरण पेहेरावीने दिव्य स्वरूपवान कयो. ते-मज बीजो एक भयंकर रूपवाळो यमराजानो छडिदार बनाव्यो, तेने साथे लेइने प्रभाते हरिबळ राजसभाने विषे गयो; त्यां हर्षसहित राजाने नमस्कार करी उभो रह्यो. इंद्रसरग्वा एवा हरिबळने स्वर्गथी आव्यो देखीने राजा तथा सर्व सभाना लोको विस्मय पाव्यो. राजा पोताना अंतःकरणमां विचार करवा लाग्यो के:—

धिःकार छे पापसहित मंत्रीना वचनने के जे माटे में आ हरिबळने साक्षात् बाळीने राख कयो हतो ते क्यांथी आवी उभो रह्यो.

हवे राजा हरिबळने पुछे छे के तुं यमराजाना घरथी आंहीं केम आव्यो? अने तारी साथे आ पुरुष कोण छे? एम पुछवाथी हरिबळ कहेवा लाग्यो के:—हे राजन्! जेवो हुं चिनामां पडीने बळी भस्म थयो, तेबोज यमराजाना दरबामां गयो; त्यां यमराजाना किंकरे मारो

સર્વ વૃત્તાંત યમરાજાને કહ્યો. કિંકરના મુલ્લથી મારો વૃત્તાંત સાંભળી યમરાજાએ મારી ઉપર તુષ્ટમાન થઈને મને તરત જીવતો કર્યો, તે યમરાજાના પ્રભાવથી મારું અતિ અદ્ભુત રૂપ થયું. એક કષ્ટને બીજું સત્ય તે બે થકી શું દુર્લભ છે? સત્યવંતના કષ્ટે કરી તુષ્ટમાન થયેલા દેવતા થકી સત્પુરુષને મનોવાંછિત કેમ ના હોય? હોયજ. હવે યમરાજાએ મારાથી કહેવાય પણ નહીં તેવી તથા મનને પણ અગોચર એવી જાત જાતની રીદ્ધિ મુજને દેખાડી પણ હું કંઈ જોઉં ને કંઈ ના જોઉં! એક જોડ ત્યાં બીજી મુલી જડું, બીજી જોડ ત્યાં ત્રીજી મુલી જડું! ને ત્રીજી જોડ ત્યાં તો વઢી ચોથી મુલી જડું! એવો હું થઈ ગયો વઢી હે રાજન! અંહંકારે કરીને ઇંદ્રની નગરીને જીતે એવી સંયમની નામે યમરાજાની નગરી છે, ત્યાં ધર્મરાજા રાજ્ય કરે છે, તેમાં પુન્યવંત લોક વસે છે, તેની તેજસી એવે નામે શુભકારી સભા છે, તે સભામાં તામ્રચુડ એવે નામે દંડધર છે, તે લેખણ શાહી, અને પુસ્તક ચાર હાથને વિષે ધરે છે, ઇંદ્રાદિક સકલ દેવતાઓ પણ તે ધર્મરાજાની શેવામાં સાવધાન રહે છે, વિષ્ણું બ્રહ્મા અને મહેશ તે પણ યમરાજાને સંતોષ રાખવા માટે ઘણું કષ્ટ સહે છે, પરમ-યોગીંદ્ર સરખા પણ એની બીકથી યોગાભ્યાસને ભજે છે, ત્રણ લાક જે છે તે તેનો વનની પેરે સત્કાર કરે છે, માઠા અંધકારના નાશનો પ્રસવનાર એવો સુર્ય તેનો પિતા છે, તથા સંજ્ઞાવંત જે જીવમાં મુખ્ય એવી સંજ્ઞાવતી નામે તેમની માતા છે. તેને શનિશ્વર એવે નામે ભાઈ છે, જે વજ્જરની પેઠે જગતને વિષે અતિ દુઃસહ છે, તથા સ્યામછે તો પણ મુલાકને પવિત્ર કરનારી એવી યમુના નામે તેની એક

બેન છે સર્વને દ્વેષકારી ધુમ્રમુખી એવી ધુપોર્ણા નામે તેની પટરાણી છે, મરણ પામેલાને ઉપાડવાને ઉત્તમ અને ધીર પુરુષોને સ્વંધને વિષે યોગ્ય (એટલે જગતમાં જૈને લોકો ઠાઠડી કહે છે તે) તેનું વાહન છે, ત્રણ જગતના લોક જૈને ઘણો આદર આપે છે એવો વૈદ્યુત એવે નામે તેનો પરો-લીયો છે, ચંડ અને મહાચંડ એવે નામે બે તેના દાસ છે, ચિત્રગુપ્ત નામે તેને લેખક છે, જે ત્રણ લોકના જનનું રુદ્ધ તથા માટું કર્મ બેઠો બેઠો લખે છે, એવી રુદ્ધિનો ધણી યમરાજા તુઝ્યો થકો કલ્પવૃક્ષ સરખો છે, તે રુદ્ધો તા યમ તે યમજ છે. એમ લોક પણ કહે છે.

કહ્યું છે કે:—

યસ્મિનૂરુષ્ટેભયનાસ્તિ, તુષ્ટેનાસ્તિધનાગમઃ ॥

નિગ્રહાનુગ્રહોનાસ્તિ સજાતઃકિંકરિષ્યતિ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ:—જૈને રુઠે થકે ભય ન હોય, અને ત્રુઠે થકે ધનનું આગમન ન થાય, જૈને નિગ્રહ અને અનુગ્રહ એ બેડ નથી તે ઉત્પન્ન થઈને શું કરશે ? તેથી કાંઈ ન થાય.

એવી યમરાજાની ઋદ્ધિ દેખીને મં મારી દ્રષ્ટિને સફળ કરી માની. લોક પણ એમ કહે છે કે ઘણું જીવીએ તો ઘણું દેખીએ,

હવે હે રાજન્ ! મં યમરાજાને ઘણી યુક્તિએ કરીને આપના નોતરાની નિમંત્રણા કરી, તેવારે યમરાજા મારા ઉપર પ્રિતી લાવી કહેવા લાગ્યા કે:—રાજાનો અતિ આદર છે, તો હું આવીશ; પણ એક વાત તને કહું છું જે તારો રાજા મારો મિત્ર છે, મારો મુરબ્બી છે, મારી સાથે સ્નેહ

इच्छेछे, माटे ते जा तेना कुटुंब परिवार तथा मंत्री प्रमुख सकळ सेनासहित मारीपासे आवेता हूं तेनी भक्ति करूं! एवी मने होंश छे. ते माटे यमराजाए मने बारंबार घणुं करीने कछुं छे के, तुं एक बार मारा मित्रने कुटुंबसहित मारीपासे जरूर मोकलजे. एम कहीने मने दिव्य अलंकार तथा वस्त्रादिक आपीने घणा आदरसहित घणी दिव्यरूपनी धरनारी अनेक देवांगनाओ परणाववा मांडी, पण ते परणवा में ना कछुं; तेवारे यमराजाए छेवटे कछुं के, एमांथी एक कन्यानुं तमे पाणी ग्रहण करो के जेथी हूं कृतार्थ थाउं. तापण में तेमने कछुं के, मारे एकेनो पण खप नथी. मात्र मारा स्वामिनुं विवाह संबंधी कारण छे माटे तमने तेडवा सारु आव्यो छुं; तमे ते देवांगनाओ राजा तथा प्रधानने देशो एटले मारे संतोष छे; कारण के ए कन्या तेमनेज योग्य छे. वळी शत्रुए करेला बंधनने विषे, वधने विषे, युद्धने विषे कोट लेवाने विषे, घरने विषे, उत्सवने विषे. ज्यां ज्यां शेवक कष्ट भोगवे ते कष्टनुं सघळुं फळ स्वामीने होय. एवुं में कछुं. तयारे यमराजा बोल्या जे तुं राजा प्रमुखने अहींआं उतावळे मोकल; एम कही घणुं मान दइ मने विदाय कर्यो, अने तमने तेडवाने माटे तथा मने मार्ग देखाडवाने तथा तमारा बहु मानने अर्थे वैदुत नामे पोताना छडीदारने मारी साथे मोकल्यो छे; माटे तमे हवे तेनी साथे उतावळथी जाओ; तमारे त्यां जवुं घटे छे. पछी हरिवल्लना बोलवा प्रमाणे ते वैदुत छडीदारे पण विशेषपणे एमज कछुं, जेथी राजा प्रमुख सर्व सभाए विचार्युं जे एमां कांइ खोटुं नथी. सर्व सांछुं छे, महा धुर्त एवो जे मंत्री तेता वळी

દેવની પેઠેજ સત્ય કરીને માનતો હવો. આકરું કપટ છે, તેને બ્રહ્મા પણ જાણે નહીં.

હવે રાજા અને પ્રધાન આદે દેહ ઘણા લોક યમરાજાને ઘેર જવા ઉજમાલ્લ થયાં, યમરાજાનું નામ લેતાં પણ ભય ઉપજે. પણ તે સમયે તો સહુને કૌતુક જોવાનું મન થયું. લોભીયા પ્રાણી શું ન કરે ? બધામાં એકે કહું કે પહેલો હું જાઉં. ત્યારે બીજાએ કહું કે પહેલો હું જાઉં. એમ એક એકથી આગલ યમરાજાને ઘેર જવા માટે તૈયાર થયા. રાજાને પ્રથમ જે દાંત પડવાથી પીડા ઉપની છે, તે સમગ્ર પીડા પણ યમરાજાની પાસેથી મને ઋદ્ધિ મળશે, એવા લોભના વશ થકી જતી રહી, અને યમરાજાને ઘેર જવા માટે સજ્જ થયો. વળી રાજા કરતાં પ્રધાન વહેલા તૈયાર થયો, તેમજ સમાના લોક તથા નગરના લોક પણ માંહો-માંહે જવાને ઉત્સુક થયા. સર્વની મતિ દેવતાના પ્રભાવથી હળાતી ગઈ. કેટલાએક દેવ કન્યા પરણવા, તથા ઘણું દ્રવ્ય અને ઘણાં આભુષણના લોભ થકી અને કેટલાએક કૌતુક જોવાને અર્થે એમ નગરનાં લોક રાજાની સાથે નગરથી બાહેર નિકળ્યા. જુઓ લોભની રાજધાની કેવી છે ?

હવે રાજાના આદેશથી નગર બહાર અત્યંત ભયંકર બિહામણી એવી મોટી વેહ રચાવી અગ્નિ સળગાવી, ઋદ્ધિ મળવી તો વેગળી છે, પરંતુ ભસ્મ થવાના તો નિશ્ચય છે, તથાપિ તે કાળે એકાગ્રચિત્તે સર્વ કોઈ ભસ્મ થવાને ઉજમાલ્લ થયા; જુઓ સંસારનું સ્વરૂપ કેવું છે. !

जादवेहोइमई । अइवातरुणीसु रुपवंतीसु ॥

ताजईजिणवरधम्मे । करमलयजंठिआसिद्धि ॥१॥

भावार्थ:— जेवी द्रव्योपार्जनने विषे बुद्धि रहे छे, अथवा रुपवंती स्त्रीने विषे जेवुं मन रहे छे, तेवी मति जो वितरागना धर्मने विषे रहे तो हाथनी हथेलीमां मोक्ष जाणवो.

हवे जाणे मदिरा पीवी होय तेम संसार सुखना अभिलाषी एवा ते लाभना वश थकी, नवनवे वचने करी गर्जना करवा लाग्या; केटलाएक नाचवा लाग्या, केटला-एक गावा लाग्या, केटलाएक हसवा लाग्या, अने चितामां पडवाने एक एकथी उतावळा थया; ते जोइ हरिबलने दया उपनी, तेवारे विचारवा लाग्या जे. में कुबुद्धिए करी मोटो अनर्थ मांड्यो छे, ए अपराधे करीन मुज पापीने नरकमां पण क्यांइ ठेकाणु मळशे नहीं. शिक्षा देवी ते अपराधीने देवी, एज उत्तम माणसनुं लक्षण छे. भला भुंडानो जे विभाग समजे नहीं. तेनुं जाणपणु कांइ रहे नहीं. माटे हवे शो उपाय करुं के जेथी सर्व लोक उगरे अन प्रधान तेनां कुडां पापे करी शिक्षा पामे ! एवो हरिबल विचार करे छे तेटलामां कारिमो यमरा-जानो छडीदार बोली उच्यो के:—जेटला अग्निमां पडवाने तैयार थया छा ते सर्व थंभो. हे भाइओ ! जो तमे फलना अभिलाषी हो तो उतावळा न थाओ कारण के अमारो स्वामि विषम छे, ते माटे प्रथम जे कोइ राजानो अति मानीतो होय ते आगळथी मारी साथे पडे, तयार पछी

રાજા પહે, ત્યાર પછી સર્વ પ્રજા પહે. એવું સાંભળીને પ્રધાને મનમાં વિચાર કર્યો જે હું આગળથી પહું તો મુજને નિશ્ચય ઇષ્ટફલ થાય. એમ વિચારી તે મુર્ખ પ્રધાન રાજાને કહેવા લાગ્યો કે:-હે સ્વામિન ! કહો તો પહેલાં હું છડીદારની સંગાથે જાઉં ! રાજાએ કહ્યું કે જાઓ. એમ રાજાની આજ્ઞા થવાથી જાણે સ્વર્ગસુખ ભોગવવાજ જતો ન હોય ! તેમ કૃતાર્થપણું માનતો મનમાં હર્ષ ધરતો થકો તે પ્રધાને છડીદાર દેવતાની સાથે વિકાલ એવા અગ્નિમાં ઝંપાપાત કર્યો, પડતાંવેંતજ બઢી ભસ્મ થઈ ગયો. એવી રીતે તે પાપબુદ્ધિનો ધણી પ્રધાન પોતાના મનોરથે યમરાજાના ઘરને વિષે મોટે કષ્ટે ગયો.

હવે રાજા પણ રંગ સહિત પતંગની પેટે અગ્નિમાં પડવા જતો હતો, તેટલામાં કરુણાવંત જે હરિબલ્લ તેણે રાજાનો હાથ જાલી રાખી પડવા ન દીધો. તેવારે રાજા કહે છે જે તું કાં મુજને અંતરાય કરે છે ? એવું સાંભળી હરિબલ્લ રાજાને કહેવા લાગ્યો કે:-હે રાજન્ ! હું જે તમને કહું તે સ્વસ્થ થઈને સાંભલો. જે અણવિચાર્યું કાર્ય કરે છે તેને આ લોકે અને પરલોકે અત્યંત અનર્થ થાય છે, માટે જે નિપુણ હોય તેણે રૂડી રીતે જોઈ વિચારીને કામ કરવું. હે સ્વામી ! યમને મલ્લવાની વાત માચી ના જાણો. તમે ક્યાંઈ પણ મુવા જીવતા થયા એવું સાંભળ્યું છે ? મૃત્યુ પામ્યો તેને દેવતા પણ જીવાડવાને સમર્થ નથી તો વઢી બીજા તો ક્યાંથીજ હોય ! આ સઘળું મેં નિપુણતાનું કપટ પ્રગટ કરીધું છે, કારણ કે કુબુદ્ધિ એવો મંત્રી તેણે કુડી પ્રપંચ રચના કરીને વારંવાર પ્રાણાંતકષ્ટમાંહે મુજને

नांख्यो हतो, तेमज तमने पण दुःखमांहि नांख्या, तमोरा दांत पडाव्या, तेनी तमोने मोटी वेदना थइ. इत्यादिक हे राजन् ! ते पापीए महा दुःख दीधुं, तुम सरखा प्राणीने दुर्बुद्धि दीधी, तम जेवा सज्जनने परद्रोह, परस्त्रीना लालची कर्या; कारण के दुष्ट मंत्रीथी राजा दुःख पामे, सुमंत्रीथी राजा सुख पामे, एटला माटे कपटरचना करीने दुष्ट प्रधानने में अग्निमांहे नांखी भस्म कीधो छे. कह्युं छे के:-व्याधि अने वैरी ए बे नाना होय त्यांथीज छेदवा पण बधवा देवा नहीं. तमे तो मारा स्वामि छो, माटे हुं तमने अग्नि मांहे केम पडवा दउ ? जे माटे कह्युं छे के:-स्वामीनो द्राह करवो ते मोहुं पाप छे. बीजानो पण करेलो द्रोह दुःखना समुहने पमाडे छे; तो मित्र स्वामि अने गुरुनो द्रोह कर्याथी महा दुःख पामीए एमां तो शुं आश्चर्य छे ? एवी वाणी हरिबलना मुख थकी सांभळीने राजा अत्यंत शंका पाम्यो, अने लाज्यो थको विचार करवा लाग्यो के:-अहा ! ए हरिबल मारुं सघळुं दुश्चेष्टित जाणे छे ! एम विचारी राजा तेज वेळाए घणी लज्जाथी निचुं मुख करी शुन्य मन थको उभो रह्यो. जाणे मुर्छा आवी होय नहीं ! एवो थइ गयो.

पछी हरिबले मीठा वचनरूप औषधे करी राजाने समजावी तेनुं दुःख टाळ्युं, राजा पण हरिबलना मुख थकी देवतानुं सानिध्य अने तेनुं अद्भुत चरित्र सांभळीने विश्रमय पाम्यो थको मस्तक धुणावतो हवो, अने मनमां विचारवा लाग्यो के एवो मोटो अपराध करनार जे हुं तेने आ मोटी शक्तिना धणीए बळवा दीधो नहि !

વઢી એ મહા સામર્થવાન છતાં એણે મારું રાજ્ય પણ ના લીધું! ને હું અસમર્થ તે એની લક્ષ્મી લેવાને ડજમાલ થયો; એટલા માટે હું અધમમાં અધમ છું. આ પરમઉપગારીના રણમાંથી હું ક્યારે છુટીશ ? इत्यादिक તે હરિવલ્લની પ્રશંસા તથા પશ્ચાતાપ અને પોતાના આત્માની નિંદ્યા કરતો ભવથી ઉદ્વેગ પામ્યો થકો ઘણી વારે અને ઘણે કષ્ટે રાજા પોતાને વેર આવ્યો. તથા યમરાજાના વેર જવાની નિઃફલતાએ કરી વિસ્તાર પામ્યો છે શોક તે જૈને એવા ઘણા લોકો તે સર્વ કૌતકવંત એવું જૈ હરિવલ્લનું ચરિત્ર તેનું વર્ણન કરતા થકા પોતાને વેર ગયા; ત્યાં તેજ અકસ્માત્ નિમિત્ત કારણ થયે થકે તે રાજાને વેરાગ્ય ઉપન્યો.

હવે રાજાએ પોતાનું દેવું વાલ્લવા માટે હરિવલ્લને પોતાની વેટી પરણાવી અને પોતાનું રાજ્ય શુભમુહુર્તે આપી પોતે પુર્વના દુઃકૃત ક્ષય કરવાને કાજે સદગુરુ પાસે જઈ દીક્ષા લીધી, દીક્ષા લેઈ મોક્ષ પ્રત્યે ગયો.

હવે કાંચનપુરના રાજાએ પોતાની પુત્રી નાશી ગયાનું વૃત્તાંત જાણાં શ્વેદ પામી દેશાદેશ સ્વચર કઢાવી; તેવારે પંથી જનના મુખથકી હરિવલ્લનું વૃત્તાંત સાંભળ્યું, તેથી અતિ હર્ષવંત થઈ હરિવલ્લને પોતાનો જમાઈ જાળીને કાર્યના જાણ એવા રાજાએ પ્રધાન આદિ મોટા પુરુષો મોકલીને બહુ માન થકી પુત્રની પેઠે હરિવલ્લને તેડાવી લીધો; તે હરિવલ્લ પણ પૃથિવને વિષે ઇંદ્ર સરસ્વો સકલ ઋદ્ધિ અને સેનાયે પરિવર્યો, પોતાની ત્રણ સ્ત્રીઓ સહિત સર્વ લોકોને કૌતુક અને હર્ષ કરતાં કાંચનપુર નગરે આવ્યો. રાજા તથા રાણી પુત્રીને કહેવા લાગ્યાં કે:-હે વત્સે ! તું

स्वेच्छाए वर वयो ते अवष्टुं कर्तुं; पण तारा भाग्य थकी तुं विश्वने पुजनिय एवो भरथार पामी, ते तारुं मोटुं भाग्य! एवी रीते माता पीताए पुत्रीनी घणी प्रसंशा करी. प्रेमाने ठेकाणे पोतानुं ठेकाणुं आपवुं एम जाणी राजा पोतानुं राज्य हरिवलने आपो पोने राणी सहित दिक्षा लेहने मोक्ष प्रत्ये गयो.

हवे शत्रुनुं कटक तथा शत्रुनुं बळ, अने दर्प जे अहंकार तद्रूप सर्पने टाळवाने विषे गरुड सरिखो तथा भाग्यना उदय थकी मोटा राज्य पाळतो थको प्रजाने प्रितिबंध थयो, एवो जे हरिवल तेजे अजे राणीने पटराणी करी थापी, अने बीजा राजाओनी कन्याओनुं पाणी ग्रहण कर्तुं. जे माटे श्री तिर्थकर जे अतुल दान आपे छे, तोपण तेनां फळ तेमने ते भवने विषे एवां अदभूतकारी नथी मळतां, परंतु परभवें मळे छे. अने हरिवलने तो अल्प जीवहिंसाना नियमनुं तेज भवमां अतुल फळ थयुं. 'अमृत, कन्या, सुत्र, चमररत्न, छत्र रत्न, आदि चक्रवर्तीनां जे रत्न, वडवृक्षनुं बीज बीजनो चंद्रमा, सिंहनुं बालक, तंतु, जीव, जात्यवंत, रत्न चिंतामणी प्रमुख सुवर्ण सिद्धिनो रस, रसांग विद्या ए सर्वेनी उपमा हरिवलने लागु पटे छे. कारण के सुकृत थोडुं ने फळ तो अत्यंत मोटा थयां. हवे हरिवल पोताना नियमने पाळतो थको एम विचारे छे के दुःखनुं कारण एवुं कयां मारुं माछीनुं कुळ, अधम दरिद्रपणुं अने कयां आ राज्य रिद्धि? आ सर्व संपदा अने सुख तेने आपनारी एक आ जीवदयाज थइ छे, एम निरंतर नियमनी अनुमोदना करतो थको नियमने विसारतो नथी.

एक दिवस हरिबल पोताना हृदयमां विचारे छे के, जे गुरुनी देशनारूप अमृतथकी जाणु छुं जे मुजने देवता सरिखी ऋद्धि पण दासी थइ रही छे, तंवा गुरु जो अहिंआं पधारं तो पुछुं, ने वळी कृतार्थ थाउं ! जन्म सफल करी मानुं ! एवुं ज्यां विचारे छे तंवामां जाणे हरिबलना ध्यानना आकष्यी थकाज आन्या न होय ! तेम ते गुरुजी पवार्यानी वनपाळके आवीने वधामणी आपी ते सांभळी राजा हर्ष वंत थयो थको वनपाळकने वधामणी आपी मोटा आडंबर करी गुरु पासे जइ बांदीने तेमना मुखथी धर्म देशना सांभळवा लाग्या:—

गुरुनी देशना सांभळीने सुदित थको विनती करवा लाग्यो के:—हे पुन्यनिधे ! तमारा प्रसादर्थी हुं तत्काळ-पणे अद्भुत लक्ष्मीनो भोगवनार थयो; पण हे महाराज ! हु तो निंया कवरा योग्य छुं, अने पापी छुं, माटे मुज उपर करुणा करो. हे करुणानिधि ! हे दयाना निधान ! मुजने मोक्ष प्रति पमाडो. मारुं हितपणुं तमारा चित्तने विषे धारो, मुज उपर संतोषित करो, एम कहेंतो हरिबल गुरुने प्रणाम करवा लाग्यो. पछी सुकृतने विषे एकाग्र राखतो एवा हरिबलने जोइ विचारीने सत्य वाणीए करी गुरु कहेंवा लाग्या के:—हे राजन् ! तने धन्य छे, जे तारी बुद्धि एक धर्मने विषेज द्रढ छे.

कह्युं छे के:—

केचिद्धांजनभंगिनिर्भरधियःकेचित्पुरंधीपराः ।

केचिन्माल्यविलेपनैकरसिकाःकेचिच्चगीतो त्सुकाः॥

केचिद्वृतकथामृगच्यमदिरानृत्यादितादराः

केचिद्राजिगजोक्षयानरासिकाधन्यास्तुधर्मो रताः॥१॥

ભાવર્થ:—કેટલાક અનેક પ્રકારના ભોજનમાં તસર છે, કેટલાક સ્ત્રીના ભોગને વિષે તસર છે, કેટલાક ફુલની માઝાઓમાં તથા શરીરે ચંદન વિલેપન કરવું તેમાં રસીયા છે, કેટલાએક ગીત ગાન સાંભળવાંને ઉત્સાહવંત છે, કેટલાએક જુગલું રમવું, આહેડો, મદિરા, નાટક इत्यादિકને વિષે બાંધ્યો છે આદર જેણે એવા છે, કેટલાએક તો ઘોડા, હસ્તી, વૃષભ, સુખપાલ તેના રસિયા છે, પણ ધન્ય છે તેમને કે જે ધર્મને વિષે રાતા છે.

હવે તે ધર્મ કે પ્રકારનો છે. તેમાં એક સાધુનો ધર્મ, ને બીજો શ્રાવકનો ધર્મ, તેમાં નિશ્ચે ધર્મનું મુલ તો જીવદયાજ છે. બાકી જે ધર્મ તે તા સઘલો જીવદયાનો વિસ્તાર છે, તે જીવદયાને પાલવાને નિપુણ જે છે, તે સર્વવિરતિ સાધુપણું ભજવાને રતિ કરે છે, તે ચારિત્રવિના દયાનું પાલવું રૂડી રીતે ન થાય; અને જે મનુષ્ય સાધુનો ધર્મ પાલવા સમર્થ નથી, તે ગૃહસ્થ ધર્મ પાલવાને પ્રવિણતા રાખે, તેને સમકિતસહિત શ્રાવકનો દયાધર્મ બારવ્રતરૂપ જીવને રાખવા માટે વીતરાગે કહ્યો છે. લોક પણ લક્ષ્મીને વિષે વિવિધ પ્રકારના મલા ઉપાય પ્રત્યે શું નથી કરતા? જેમ નાગરવેલથી પાન વેગળાં છે, પણ નાગરવેલ છેદવાથી પાન તુરત સુકાઈ જાય છે, તેમ દયા વિના સઘલો ધર્મ અવશ્ય થોડા કાલમાંથી નાશ પામે છે. એટલા માટે ઓ! મન્યો! બીજું સર્વ છાંડીને દયાધર્મનુંજ આરાધન કરો; પ્રમાદ મુકીને દયા ધર્મ આરાધો, એવી ગુરુની દેશના સાંભળીને હરિવલ્લે પોતાના ગુરુ પાસેથી સમકિત સહિત શ્રાવકનાં અણુવ્રત આદર્યાં, તેમજ શેષ બીજાં વૃત્ત પણ યથાશક્તિ લેઈને પોતાની સ્ત્રીઓ સહિત ચેર ગંધો; જેમ

दरिद्री कल्पवृक्षने पामे ने हर्षवन्त थाय तेम हरिवल्ल श्राव-
कना धर्मनी प्राप्ति थवाथी हर्षवन्त थयो. पोताना देशने
विषेअमारीनो पडह वजडाव्यो, ने सात व्यसनने छांडयां.
ते सात व्यसन कहेवां छे ? तो के जे व्यसनोमां जगत
सर्व रची रह्युं छे, एवां सात व्यसन ते सात नरकनां
आपनारां छे, तेने पोताना देशमांथी बहार काढयां. वळी
अभ्रतना तुंबड़े करीने घणा जगतना जीवना रोग टाळी-
ने उपगार कर्यो. इत्यादिक अगणित पुन्ये करी, न्याय
निपुणताए करी धर्मनुं जे एक छत्र राज्य तेने हरिवल्ल
पाळतो हवो. एवी रीते जातथी, करणीथी, संगतिथी,
कुळमर्यादांथी जो पण ए हरिवल्ल हलको हनो, ना पण
जुओ एक दयाधर्मना प्रतापथी राजा थयो; साटें कुळ,
जात विगेरेनुं कांड पण कारण नथी.

हवे हरिवल्ले पोतानी पहेली स्त्री माछणने तेडावी
शिखामण दइने प्रतिबोधी; पछी संसारना सुख भोग-
वतां घणो काळ गयो, एटले वळी गुरु सांभर्या, तेथी
सुसमसमय सरिखो एवो घणो उत्तम समय ए हरिव-
ल्लने थये थके ते अवसरने जाणीने आगमना जाण जे गुरु
ते पण ते बखते नगरमां आव्या, ते मोटा पुजनीयनुं
आगमन सांभळीने हरिवल्ल घणो खुशी थनो थको चतु-
रंगिणी सेना लेइने गुरुने वांदवा गयो; त्यां गुरुने वांदी
यथोस्थित स्थानके उपदेश सांभळवा बेटो. हवे गुरु कहे
छे के:—हे राजन ! तुं जीवदयाथकीं आ सर्व रुद्धि पाम्यो;
एम एक जीव उगार्याथी एटलुं फळ तने थयुं; तो जो
सर्व जीवने उगारे तो तुं मोक्षनुं सुख पामे. ते सर्व थकी
जीवदयां तो केवारे पळे ? तो के उगारे चारित्र लीये

ત્યારે પહે. શ્રાવક ધર્મને વિષે તો માત્ર સવાવિશાની દયા કહી છે, પરંતુ સાધુને વીસવસાની દયા કહી છે, તે અધિકાર પુર્વે કહ્યો છે. ણટલો માટે તું હવે યતિધર્મ અંગી-કાર કર, કે જે થકી દુઃખે જીતીયે ણવો જે મોહ તેને હળીને પોતાનું આત્મીક રાજ્ય લે. ણવો ગુરુનો ઉપદેશ સાંભળીને પરમ વૈરાગ્યવંત ણવો હરિવલ્લ ઘેર આવીને વડા પુત્રને રાજ્યપાટે સ્થાપી પોતે ત્રણ રાણી સંવાતે દીક્ષા લેહને મદાકાલ જયગાને વિષે મન જોડીને દુઃકર તપ તપી કર્મ ક્ષય કરીને શાશ્વતાં જીહાં સુખ છે ણવા મોક્ષ પ્રત્યે ગયો. ણટલો માટે મો મદ્વો ! ણ જીવદયાને વિષે હરિવલ્લનું ચરિત્ર સાંભળીને વિશેષ પ્રકારે જીવદયા પાલવાને ઉજમાલ થશે તો પરમાત્મિક સુખ પામશે.

इति श्री जीवदया उपर हरीवल्लमच्छीनी कथा संपूर्ण

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરી કૃત નવપદજીની પાંચ સજ્ઞાયો.

॥ પ્રથમ અરિહંત પદની સજ્ઞાય ॥ નળદલની દેશી ॥ .

વારિજાઉં અરીહતની. જેહના ગુણ છે વાર ॥મોહન૦॥ પ્રાતિહારિજ આઠ છે, મુઠ અતિશય છે ચ્યાર ॥ ૧ ॥વા૦ ॥ વૃક્ષ અશોક કુસુમનિ વૃષ્ટી, દીવ્યધ્વનીવાણ ॥ મો૦॥ ચામર સિહાંસન દૂદૂમી, મામંડલ છત્ર વચાણ ॥ મો૦ ॥ ૨ ॥ વા૦ ॥ પૂજા અતિસય છે મહો, ત્રિભુવનજનને માન ॥ મો૦ ॥ વચનાતિસય જોજનગામી, સમજે મવિ અસમાન્ય ॥ મો૦ ॥ ૩ ॥ વા૦ ॥ જ્ઞાનાતિસય અનુ-ત્તર સુરતણા, શસય છેદણહાર ॥ મો૦ ॥ લોકાલોક પ્રકાશના, કેવલ જ્ઞાનમંડાર ॥ મો૦ ॥ ૪ ॥ વા૦ ॥ રાગાદિક અંતરગ્નિ, તેહનો કીધો અત ॥ મો૦ ॥ જિહાં વિચરે જગદિશ્વર, તિહાં સાવે ઇતિ સમંત ॥ મો૦ ॥ ૫ ॥ વા૦ ॥ એહવાપાયપગમનો, અતિસય

अति अद्भूत ॥ मो० ॥ एहनी सेवा सारतां, कोडी गमे पूरहुंत
॥ मो० ॥ ६ ॥ वा० ॥ मारग श्री अरिहंतनो, आदरिए गुणगेह
॥ मो० ॥ च्यारनिखेपे वांदीये, ज्ञान विमलगुण गेह ॥ मो० ॥ ७ ॥ वा० ॥

॥ सीद्धपदनी सझाय बीजी. ॥

॥ अलबेला होलिहलकहेरे ॥ ए देशी ॥

नमोसिद्धाणं विजेपदेरे लाल, जेहना गुण छे आठरे हुंवारी-
लाल ॥ शुक्ल ध्यान अनले करी रे लाल, बाल्या करम कठोररे
हुवारिलाल ॥ नमो० ॥ १ ॥ ज्ञानावरणी क्षय करे रे लाल, केवल
ज्ञान अनंतरे हुंवारीलाल ॥ दर्शनावरणिक्षय थयारे लाल, केवल
दर्शन हुंतरे ॥ हूं ॥ नमो० ॥ २ ॥ अक्षय अनंत मुख सहजथीरे लाल,
वेदनी करम नोनासरें हूं ॥ मोहनी क्षये निरमलुरे लाल, क्षायक
समकित्त वासरे ॥ हूं ॥ ३ ॥ नमो० ॥ अक्षय स्थिति गुण उपन्यो
रे लाल, आयुकरम अभावरे ॥ हूं ॥ नाम करमक्षये निपनोरै लाल,
रूपादिक गति भाति भावरे ॥ हूं ॥ नमो० ॥ अगुरु लघु गुण
उपनोरै लाल, न रखो कोइ विभावरे ॥ हूं ॥ गोत्र करमना नासथीरे
लाल, निजपर्याय जस भावरे ॥ हूं ॥ ५ ॥ नमो० ॥ अनंतविरज
आत्मतणुरे लाल, प्रगट्यो अंतरायनासरे ॥ हूं ॥ आठे करम
नासी गयारे लाल, अनंत अक्षय गुण वासरे ॥ हूं ॥ ६ ॥
नमो० ॥ भेद पनर चारथीरे लाल, अनंत परपर भेदरे ॥ हूं ॥
निश्चयथी वितरागनारे लाल, त्रिकरण करम उच्छेद रे ॥ हूं ॥
७ ॥ नमो० ॥ ज्ञानविमलनि ज्योतिमांरे लाल, भासितलोका-
लोकरे ॥ हूं ॥ तेहना ध्यानथकी थस्योरे लाल, सुखीया सघला
लोकरे ॥ हूं ॥ ८ ॥ नमो० ॥

आचार्यपदनी सझाय त्रीजी.

॥ शालीभद्र भोगी थयो ए देशी ॥

आचारिआचर ज्योने, त्रीजे पदे धरो ध्यान ॥ शुभ उपदेश प्रह-

પતાજી, કહ્યા અરિહંત સમાન ॥ સુરિસર૦ ॥ ૧ ॥ નમતાં શિવ સુખ
થાય ॥ ભવ ભવ પાનિક જાય ॥ સુ૦ ॥ એ ટેક ॥ પંચાચાર પલાવ-
તાજી, આપણપે પાલંત ॥ છતોસિ છત્રીસે ગુણેજી, અલંકૃત તનુ
વિલસંત ॥ સુરિસર૦ ॥ ૨ ॥ ન૦ ॥ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રનાજો,
એકેક આઠ આચાર ॥ વારહ તપ આચારનાજો, એમ છત્રીસ ઉદાર
॥ સુરિસર૦ ॥ ૩ ॥ ન૦ ॥ પઢિરૂપાદિક ચંડદેઅછેજી, વલિ દશ
વિધિ જતિ ધર્મ ॥ વારહ ભાવના ભાવતાંજી, એ છત્રીસી મર્મ ॥ સુ૦
॥ ૪ ॥ ન૦ ॥ પંચેદ્રિદમેતિષયથીજી, ધારે નવવિધિ બ્રહ્મ ॥ પંચ
મહાવ્રત પોષતાજી, પંચાચારસ મર્મ ॥ સુ૦ ॥ ૫ ॥ ન૦ ॥ સુમતિ
ગુપતિ સુધિ ધરેજી, ટાલે ચ્યાર કપાય ॥ એ છત્રીસી આદરેજી, ધન
ધન તેહનિમાય ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ ન૦ ॥ અપ્રમ તે અરથ ભાવતાજી,
ગુણ સંપદ જે આઠ ॥ છત્રીસ ચંડ બિનયાદિકેજી, એમ છત્રિસિ
પાઠ ॥ સુ૦ ॥ ૭ ॥ ન૦ ॥ ગણધર ઉપમા દિજીએજી, જુગ પ્રધાન
કહાય ॥ ભાવ ચારિત્ર તેહવાજી, તિહાં જીન મારગ ઠરાય ॥ સુ૦
॥ ૮ ॥ ન૦ ॥ જ્ઞાનવિમલ ગુણ રાજનાજી, ગાજે સાસન માંહ ॥
તે વાંદિ નિરમલ કરોજી, વૌધવિજ્ઞ ઉચ્છાંહ ॥ સુ૦ ॥ ૯ ॥ ન૦ ॥

ઉપાધ્યાયજી પદની સજ્ઞાય ચોથી.

॥ પાંડવ પાંચે વાંદતા રે એ દેશી ॥

ચોથું પદ ઉપજ્ઞાયનું, ગુણવંતનું ધરો ધ્યાનરે ॥ યુવરાજા સમ
તે કહ્યા, પદ સુરિન સમાનરે ॥ ૧ ॥ ૩૦ ॥ જે સુરિન સમાન
વ્યાખ્યાન કરે, પિણ ન ધરે અભિમાનરે ॥ વલિ સૂત્ર અરથનો પાઠ
દિયે, ભવિ જીવને સાવધાનરે ॥ ૨ ॥ અંગ ઇગ્યાર ચંડ પૂરવને,
વલિ મળે મળાવે જેહરે ॥ ગુણ પચવિસ અલંકર્યા, દૃષ્ટિવાદે અરથના
ગેહરે ॥ ૨ ॥ બહુ નેહિ અરથ અભ્યાસે સદામન, ધરતા ધરમ ધ્યાન-
રે ॥ કરે ગચ્છનિર્ચિત પ્રવર્તક, દીયેથીવરને બહુ માનરે ॥ ૩ ॥
અથવા અંગ ઇગ્યારજે, વલિ તેહના વાર ઉપાંગરે ॥ ચરણ કરણને

સત્તરિ, જે ધારે આપણે અગરે ॥ ૪ ॥ વલિ ધારે આપણે અંગ પંચો
ગિ, શ્રુણતે શુભ વાણીરે ॥ નયગમ મંગ પ્રમાણ વિચારને, દાસ્તા
જિન આણરે ॥ ૫ ॥ સંઘ સકલહિત કારિયા, રત્નાધિક મુનિ
હિતકારરે ॥ પળ વ્યવહાર પ્રરૂપના, કહે દસ સમાચારિ આચારરે
॥ ૬ ॥ વિકારને વારતા, મહા ગુણ ગેહરે ॥ શ્રી જિનશાસન ધર-
મધુરા, નિરવાહતા શુચિ દેહરે ॥ ૭ ॥ પચવિસિ પચવિસ ગુણ તળીજે,
ભાલી પ્રવચન માંહેરે ॥ મુક્તાફલની માલરે, દિપે જસ અંગ ઉચ્છાહરે
॥ ૮ ॥ જસ દિપે અતિ ઉચ્છાહરે, અધીહ ગુણે જીવથી એક તાનરે,
એહવા વાચકનું ઉપમાનરે, કહ કિમ તેહથી શુભ ધ્યાનરે ॥ ૮ ॥ ઇતિ ॥

સાધુજીની સજ્ઞાય પાંચમી.

રાગ ધન્યાશ્રી ॥ મગધદેસરાજગ્રહીનગરી ॥ ૯ દેશી ॥

તે મુનિને કરુ વંદન ભાવે, જે સ્વટકાય વ્રત રાખેરે ॥ ઇન્દ્રિય
પળ દમે વિષયપણાથી, વલિ સ્વેતિ સુધારસ ભાખેરે ॥ ૧ ॥ તે મુનિને
કરું વંદના ભાવે ॥ ૧ ટેક ॥ લોભતણા નિગ્રહને કરતા, વલિ પડિ-
લેહણાદિક કિરિયારે ॥ નિરાશંસયતનાઈ વહૂ પદી, વલિ કરણ
શુદ્ધિ ગુણ દરિયારે ॥ તે ॥ ૨ ॥ અહનિસ સંજમ જોગમું જુગત્તા,
દુર્ધર પરીસહ સહતારે ॥ મન વચન કાયકુસલતા જોગે, વરતાવે
ગુણ અનુસરતારે ॥ ૩ ॥ છંડે નિજ તનુ ધરમને કામૈ, ઉપસર્ગાદિક
આવેરે ॥ સત્તાવીસ ગુણે કરી સોહે, સૂત્રાચારને ભાવેરે ॥ તે ॥
॥ ૪ ॥ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રતણા જે, ત્રીકરણ જોગ આચાર
રે ॥ અંગે ધરે નિસ્પૃહતા શુધિ, ૯ સત્તાવીસ ગુણ સારરે ॥ તે ॥
॥ ૫ ॥ અરિહંત ભક્તિ સદા ઉપદિસે, વાયગસૂરીના સહાઈરે ॥ મુનિ
વિણ સરવે ક્રિયા, નવિ સૂજે તિરથ સકલ સુખદાઈરે ॥ તે ॥ ૬ ॥
પદ પાંચમે ઇણિપરે ધ્યાવે, પંચમિ ગતિ તે સાધેરે ॥ સુખી કરે
સાસન નાયક, જ્ઞાનવિમલ ગુણવાધેરે ॥ તે ॥ ૭ ॥ ઇતિ નવ પદ
વિષયે પાંચે સજ્ઞાયો સંપૂર્ણ ॥

જાહેર સ્વર.

અમારી પાસેથી નીચેનાં ગુજરાતી તથા શાસ્ત્રી પુસ્તકો મળશે.

પંચ પ્રતિક્રમણ નવ સ્મરણ તથા જીવ વિચારાદિ ચાર
પ્રકરણોના અર્થ સાથે , જેની આઠ આવૃત્તિઓ સ્વર્ણી જવાથી
દાઢમાંત નવમી આવૃત્તિ વહાર પાઢવામાં આવી છે

	કી. ૧-૮-૦
દેવસીરાઈ પ્રતિક્રમણ અર્થ સાથે પાકુ પુંડુ	૦-૮-૦
જીવ વિચારાદિ ચાર પ્રકરણ ,	૦-૬-૦
સામાયક સૂત્ર અર્થ સાથે	૦-૧-૦
પૂજા સંગ્રહ ચારે ભાગ ભેગા	૨-૦-૦
પ્રાચીન સ્તવન સંગ્રહ ગુજરાતી	૧-૦-૦
સ્તોત્ર સંગ્રહ જૈનવાર્ષિક પર્વનું પુસ્તક	૨-૦-૦
દેવસીરાઈ શાસ્ત્રી મૂલ મોટા અક્ષર કી.	૦-૫-૦
„ ગુજરાતી મૂલ કી.	૦-૪-૦
રત્નાકર પચ્વીસી	૦-૨-૦
નવવાણુ પ્રકારની પૂજા અર્થ સાથે	૦-૮-૦
દીવાલી કલ્પ ભાષાંતર	૦-૬-૦
આગમના છુટા બોલ	૦ ૪-૦
નવસ્મરણ સ્તોત્રો સહિત પાકીટ સાદશ	૦-૪-૦

ને નિવાય મચલી જાતના જૈનધર્મના પુસ્તકો તથા
ભામણી માગેક શ્રીમેરેના પુસ્તકો પણ અમારી પાસેથી મળશે.

મલ્લાનું ઠેકાણું:—

માસ્તર ઉમેદચંદ રાયચંદ.

પાંજરાપોલ-અમદાવાદ.

